Individers användning av socialt kapital i den kollektiva utvecklingen av lokalsamhällen

Frans Elf

Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Uppsala 2022

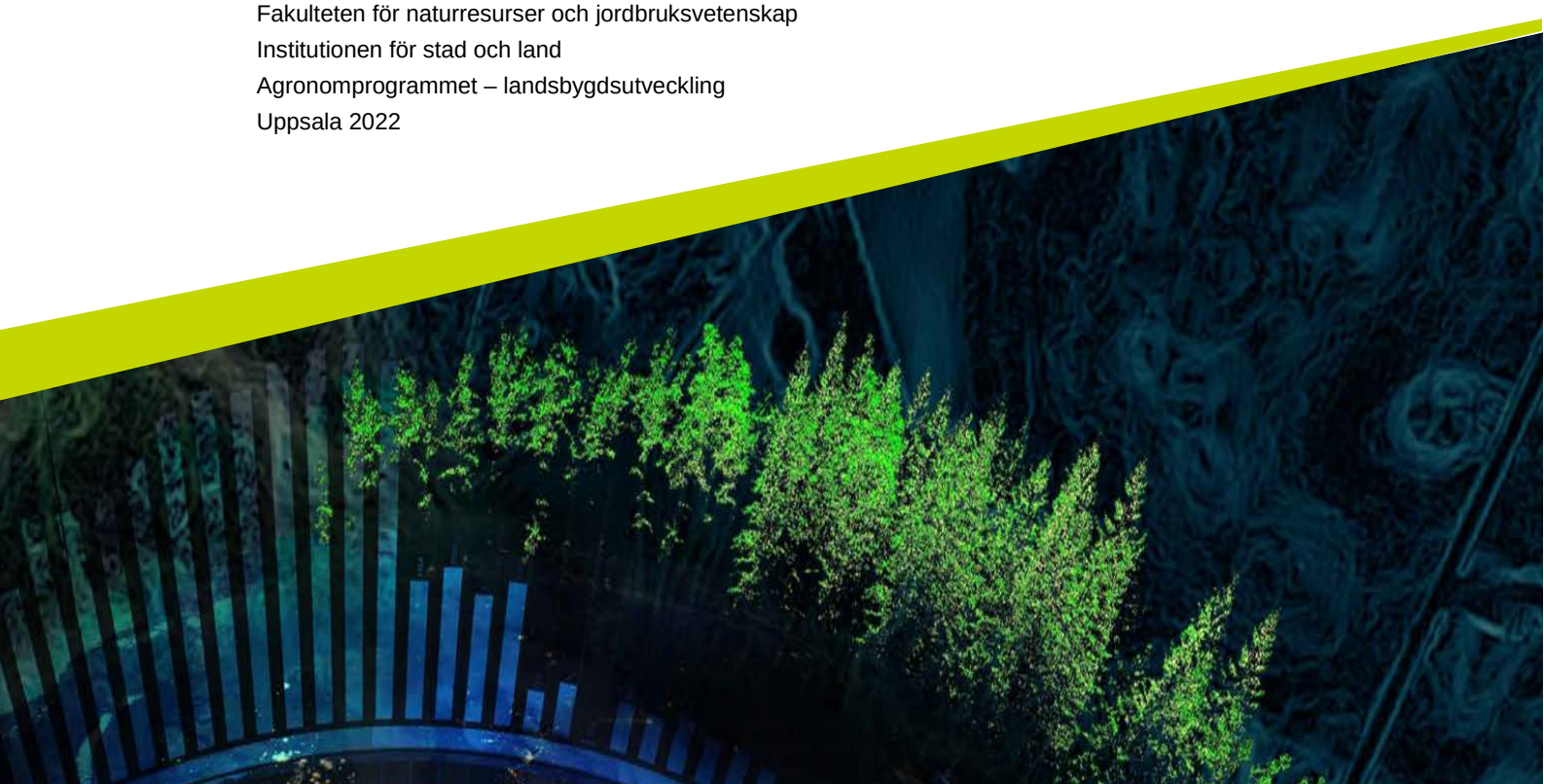

Individers användning av socialt kapital i den kollektiva utvecklingen av lokalsamhällen

The individual use of social capital in the collective development of local communities

Frans Elf

Handledare: Malin Beckman, Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för stad och land

Examinator: Örjan Bartholdson, Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp
Nivå och fördjupning: Avancerad nivå, A2E
Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling, A2E – Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling
Kurskod: EX0890
Program/utbildning: Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2022
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Elektronisk publicering: https://stud.epsilon.slu.se

Nyckelord: lokalsamhälle, lokal utveckling, socialt kapital, landsbygdsutveckling

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Avdelningen för landsbygdsutveckling

Sammanfattning

Syftet med den här studien är att undersöka betydelsen av kompetenserna hos ledande representanter inom civilsamhället i Sverige och deras möjligheter att omsätta sina kompetenser till utveckling för sina lokalsamhällen. Studien har genomförts med en kvalitativ ansats där intervjuer med representanter från föreningar som arbetar med att utveckla sina lokalsamhällen på landsbygden har utgjort grunden för insamlandet av empiri. Med hjälp av det teoretiska konceptet socialt kapital har en modell utformats för att analysera den empiri som samlats in genom intervjuerna. Modellen visar den process som sker när en individ använder sig av socialt kapital för bidra till utvecklingen av sitt lokalsamhälle. Analysen är indelad i tre avsnitt där det första avsnittet beskriver individens förutsättningar. Här betonas vikten av tidigare erfarenheter, ledarskapsrollen och de förutsättningar som är viktiga för en individ för att kunna använda sig av socialt kapital för sitt lokalsamhälles utveckling. I den andra delen understryks vikten av nätverk, i studien beskrivna som inre och yttre nätverk, och hur de kan komma till användning. Den tredje delen avhandlar vad användandet av socialt kapital faktiskt kan ge för effekter för ett lokalsamhälle och hur synen på en framtida utveckling kan se ut. De slutsatser som studien visar på är bland annat hur individuella egenskaper och kompetenser är av betydelse för ett lokalsamhälles utveckling, men också hur konceptet socialt kapital kan användas för att beskriva sambandet mellan individ och kollektiv.

Nyckelord: lokalsamhälle, lokal utveckling, socialt kapital, landsbygdsutveckling

Abstract

The purpose of this study is to examine how leading representatives in the civil society in Sweden can convert their competence into the development of their local communities. The study was conducted with a qualitative approach where interviews were made with representatives from civil associations working to develop their local communities in rural areas. With the aid of the theoretical concept of social capital, a model has been designed that form the basis for analyzing the empirical data collected through the interviews. The model shows the process that takes place when an individual uses social capital for the development of their local community. The analysis is divided into three parts, where the first part describes the individual's conditions. Here, the importance of previous experience, the role of leadership and the conditions that are important for an individual to be able to use social capital for the development of their local community is emphasized. The second part of the analysis emphasizes the importance of social networks, described in the study as internal and external networks, and how they can be used. The third part of the analysis regards the use and importance of social capital in a local community. The third part also investigates ideas and views about future development for local communities. The conclusions that the study shows include how individual characteristics and competencies are important for the development of a local community, but also how the concept of social capital can be used to describe the connection between an individual and a collective.

Keywords: local community, local development, social capital, rural development

Innehållsförteckning

1. Inledning 7
1.1 Syfte och frågeställningar 8
1.2 Disposition 8
1.3 Tidigare forskning 9

2. Genomförande 11
2.1 Avgränsning 11
2.2 Intervjuer 12
2.3 Litteraturstudier 13
2.4 Analys av empiri 14

3. Teoretiskt ramverk 15
3.1 Socialt kapital 15
3.2 Socialt kapital som modell 17

4. Individen 21
4.1 Tidigare erfarenheter 21
4.2 Rollen som ledare 24
4.3 Rollen som möjliggörare 26
4.4 Avsikten bakom handlandet 27

5. Nätverk 29
5.1 De inre kontakterna 29
5.2 De yttre kontakterna 32
5.3 Från att ha tillgång till socialt kapital till att använda sig av socialt kapital 35

6. Vad får vi då av detta? 37
6.1 Genomförda projekt 37
6.2 Framtid – Bevara, involvera fler och skapa engagemang 39
6.3 En ny utvecklingsstruktur 41

7. Slutord 44

Referenser 47

Populärvetenskaplig sammanfattning 50

Figurförteckning

FIGUR 1. LINS TEORETISKA MODELL ÖVER SOCIALT KAPITAL. 18
FIGUR 2. FÖRFATTARENS EGEN MODELL ÖVER HUR EN INDIVID KAN ANVÄNDA SOCIALT KAPITAL FÖR ETT LOKALSAMHÄLLES UTVECKLING 19

1. Inledning

Utvecklingen av den svenska landsbygden har förändrats genom åren. Sedan EU-inträdet finns det en gemensam landsbygdspolitik att förhålla sig till. En stor del av den gemensamma landsbygdspolitiken utgår från tanken om att bistå landsbygden att utveckla sig själv, ett tydligt exempel på detta är genom metoden Lokalt ledd utveckling. Lokalt ledd utveckling är en metod som utgår ifrån att varje bygd ska utvecklas utifrån de förutsättningar som finns lokalt. Utvecklingen sker i ett samarbete mellan privat, offentlig och ideell sektor (Jordbruksverket 2022). Tanken om lokal utveckling som ett alltmer endogent synsätt på landsbygdsutveckling har tagit en större roll under senare år i Sverige. Det innebär allt större ansvar till den lokala nivån, samtidigt som den lokala nivån förväntas samarbeta med ett antal olika myndigheter. I rollen som lokal utvecklare har civilsamhällets organisationer utpekats som betydelsefulla aktörer för den framtida landsbygdsutvecklingen (Regeringskansliet 2018).

Under flera år har svenskars engagemang i civilsamhället både varit en förutsättning och spelat en betydelsefull roll för utveckling av demokratin. Föreningslivet har för medborgare fungerat både som plats att skapa förståelse för demokratiska processer och som ett rum för dem. Utöver detta har föreningslivet varit en resurs för samhället att använda i sin utvecklingsprocess (Essen 2010). I en landsbygdsutvecklingskontext är det främst civilsamhällets organisationer som intresseföreningar, samhällsföreningar, bygdeföreningar, idrottsföreningar med flera som spelat en viktig roll för utvecklingen av framförallt lokalsamhällen. Det är föreningar som genom samarbeten med andra sektorer inom samhället framförallt genomför projekt som bidrar till utvecklingen på landsbygden (ibid.). Exempel på detta är genom tidigare nämnda metoden för Lokalt ledd utveckling.

Civilsamhällets organisationer är viktiga aktörer för att skapa sammanhållning, identitet och kunskap för samhällen på landsbygden (Essen och Ydremark 2020). Föreningar på landsbygden bidrar i och med detta även med sociala resurser. Inom ramen för sociala resurser spelar personliga relationer en viktig roll och betydelsen av enskilda personer betonas. De enskilda personerna lyfts framförallt fram som viktiga för förankringen av utvecklingsarbetet för hela lokalsamhället. Förankringen mellan lokalsamhälle och myndigheter är också av stor vikt, där

enskilda personerna spelar en viktig roll. Det är enskilda personer som ofta tar sig en ledande roll inom den lokala föreningen (ibid.).

I organisationer inom civilsamhället som bidrar till landsbygdens utveckling spelar uppenbarligen enskilda personer en avgörande roll. Betydelsen av enskilda personer i utvecklingsarbetet blir också allt större i takt med utvecklingen av landsbygden i allt högre utsträckning utgår från ett lokalt perspektiv. Även om tidigare forskning visar på att enskilda personer är av betydelse, är det inte helt tydligt hur samspelet mellan enskilda personer och deras nätverk kan stärka lokalsamhällets förmåga till utveckling. Ett av de teoretiska begrepp som ofta används i en landsbygdsutvecklingskontext är socialt kapital. Putnam (1995) använder det exempelvis som en resurs tillgänglig för ett kollektiv, medan Bourdieu (1986) ser det som en resurs tillgänglig för individer. I den här studien används begreppet socialt kapital som ett verktyg för att försöka förklara enskilda individers roll för utvecklingen av sina lokalsamhällen.

1.1 Syfte och frågeställningar

Den här uppsatsens syfte är att undersöka betydelsen av kompetenserna hos ledande representanter inom civilsamhället i Sverige och deras möjligheter att omsätta sina kompetenser till utveckling för sina lokalsamhällen, med hjälp av socialt kapital. Följande forskningsfrågor har använts:

1. Hur ser ledande personer inom lokalsamhällen på vilka egenskaper och kompetenser som bidrar till att de har denna ledande roll?
2. Vilken roll spelar de ledande personernas nätverk för utvecklingen av lokalsamhället?
3. Hur kan individers egenskaper och kompetenser bidra till kollektiv utveckling av ett lokalsamhälle?

1.2 Disposition

Uppsatsen består av sju delar. Det första kapitlet är en inledande del där studiens ämne och frågeställningar presenteras. Utöver detta ges också en kortare bakgrundsbeskrivning av den tidigare forskning som är relevant för den här studien. Den andra delen beskriver den metod som har använts i studien. Kapitel tre går igenom det teoretiska ramverket; ett ramverk som utgör grunden för att förstå den analys som genomförs under de tre nästföljande avsnitten. Kapitel fyra, fem och sex är de kapitel där empirin presenteras och analyseras. I kapitel fyra ligger fokus

på individen och de förutsättningar den har för att kunna använda sig av socialt kapital för utvecklingen av sitt lokalsamhälle. Kapitel fem är en genomgång av de olika sociala kontakter och nätverk som spelat en betydande roll för individen. I det sjätte kapitlet lyfts de effekter som kan komma att uppstå genom användandet av socialt kapital, där ett extra fokus betonas på framtid och möjliga utvecklingsmöjligheter. I det avslutande avsnittet knyts studien ihop med en avslutande sammanställning, reflektion och tankar om framtida forskningsmöjligheter.

1.3 Tidigare forskning

För att ytterligare öka förståelsen för hur representanter inom civilsamhället kan omsätta sin kompetens till utveckling för sitt lokalsamhälle ges här en kort bakgrund till ämnet. Avsnittet fokuserar primärt på vad tidigare forskning visar om individuell kompetens och vilken roll den spelar i en landsbygdsutvecklingskontext. Då avses den individuella kompetens som är en betydande del för att förstå hur enskilda personer kan bidra till utvecklingen av sitt lokalsamhälle.

Allt mer av dagens landsbygdspolitik handlar om att bistå landsbygder och lokalsamhällen med medel för att kunna utvecklas på egen hand. För att detta ska vara möjligt behöver det finnas rätt typ av kompetenser och resurser. Jungsberg et al. (2020) lyfter fram resurser i form av kunskap, nätverk, bidrag och (i flera fall obetalt) arbete som nyckelfaktorer i en initieringsfas av ett projekt. Det är resurser som invånarna i ett lokalsamhälle delar ansvarsbörda för. Trots att ansvaret delas upp på flera personer förlitar sig lokalsamhällen i stor utsträckning på ett fåtal nyckelpersoner eller eldsjälar. Studier från Polen visar att Lokala Aktions Grupper (LAG) innehar en viktig roll vad gäller att organisera olika typer av utbildningar, kurser, nätverkande och studiebesök för att minska beroendet av dessa nyckelpersoner (Wojcichowska 2019). Exempelvis hjälper de landsbygdsföretag med kompetensutveckling och kunskap för att kunna fortsätta utvecklas. Sådan kompetens som kan efterfrågas av såväl företagen själva som av potentiella kunder till företagen. Kurserna som LAG har anordnat har visat sig vara viktiga för de deltagande landsbygdsföretagen. Å andra sidan, kan kurserna och utbildningarna även visa sig vara nyttiga för LAG-kommittén för att öka sin förståelse för de lokala aktörerna (ibid.).

Inom ämnet landsbygdsutveckling används ibland uttryck som lokal kunskap eller platsbaserad kunskap. Boren och Schmidt (2021) delar in den här typen av kunskap i två olika fack: den kunskap man tillskansar sig genom erfarenhet och den kunskap man tillskansar sig genom professioner eller utbildningar. Genom att dela upp

kunskap på det här sättet kan man identifiera flera skillnader i hur aktörer har tillskansat sig sin kunskap. Genom att förstå skillnaden mellan de två olika typerna av lokal kunskap kan personer som arbetar med lokal utveckling tydligare fokusera på specifika arbetssätt, för att på så sätt kunna förbättra den lokala kunskapen ännu mer. Kortfattat bygger det på att de ledande aktörerna ska inkludera båda typerna av kunskap i sina utvecklingsplaner, för att tillgodose de behov som finns i ett lokalsamhälle (ibid.).

När staten i allt större utsträckning överlåter organiserandet av lokal utveckling på lokala aktörer innebär det samtidigt ett ökat ansvar och ett större behov av ledarskap för personer i lokalsamhällena. Davies (2009) diskuterar olika typer av ledarskap och argumenterar för skillnaderna mellan ruralt ledarskap och ett mer hierarkiskt ledarskap. Genom studier av ledarskap i olika rurala samhällen identifierar hon skillnader. Ett ledarskap som aktivt uppmuntrade deltagande av lokalsamhället och lät invånarna vara delaktiga i utvecklingsprocesser hade en större positiv inverkan på ett samhälles adaptiva kapacitet, jämfört med ledarskap med en tydligare hierarkisk betoning. Samtidigt är mer traditionella attribut som effektivitet, organiseringsförmåga och kunskap om projektekonomi fortfarande viktiga (ibid.). Tidigare nämndes LAG och de olika Leaderområderna som viktiga för utbildning, så även inom ledarskap. En annan viktig aktör för utvecklingen av ledarskap är olika myndigheter. Onitsuka och Hoshino (2018) lyfter framförallt två områden där myndigheterna kan bidra till utveckling av lokalsamhällen. Från studier på den japanska landsbygden, som har en allt snabbare åldrande befolkning, argumenterar författarna för att myndigheter kan bistå den äldre generationen med att exempelvis skapa plattformar och möjligheter att anpassa sig till moderna kommunikationsmetoder. Studien visar även att myndigheter kan bistå den yngre generationen med förutsättningar att utvecklas till nästa generations nyckelpersoner i lokalsamhällets utvecklingsprocesser. En av de mest betydande faktorerna för att lyckas med detta är genom nätverksbyggande, såväl inom det egna samhället som med andra samhällen (ibid.).

Detta kortare avsnitt med tidigare forskning visar att det sedan tidigare finns en del forskning gällande individuella kompetenser och ledarskap. Exempelvis visar avsnittet skillnad på det hierarkiska ledarskapet och det mer horisontella ledarskapet som är allt vanligare inom lokala utvecklingsprocesser. Balansen mellan olika typer av ledarskap och vad det har för betydelse är någonting som kommer återkomma senare i studien. I nästkommande avsnitt kommer studiens genomförande att presenteras.

2. Genomförande

I följande avsnitt kommer de olika delarna av studien och uppsatsens genomförande att presenteras. Syftet är att ge läsaren möjlighet till att förstå hur studien och uppsatsen har utformats och att öka tillförlitligheten. Genomförandet har varit av en kvalitativ ansats där empiren främst har samlats in genom intervjuer, men även kompletterat av litteraturstudier. I studien har intervjupersonernas upplevelser varit av primärt fokus och den teoretiska analysen har använts som verktyg för att svara på forskningsfrågorna. För en mer grundlig genomgång av hur den teoretiska analysen har gått till, se avsnitt tre.

2.1 Avgränsning

Den här studien fokuserar på representanter från olika intresse-, bygde- eller andra typer av samhällsföreningar verksamma på landsbygden. Jag har valt att koncentrera mig på personer verksamma i projekt drivna av ideella föreningar och därmed finns exempelvis inte privata företag representerade i studien. Föreningarna som personerna är verksamma inom har under EUs programperiod 2014-2020 sökt någon form av EU-projektstöd. För att projektet ska vara en del av urvalet behöver minst ett av de tematiska målen med projektet vara att främja lokal utveckling på landsbygden. Att främja lokal utveckling var en av de 15 mer detaljerade fokusområden som skulle genomsyra det svenska landsbygdsprogrammet under perioden 2014-2020 (Tillväxtverket 2021). Med dessa kriterier har ett urval av projekt, föreningar och i sin tur dess representanter kunnat ske via Tillväxtverkets projektdatabas (Tillväxtverket 2022). Samtliga av deltagarna i studien kommer från projekt utvalda efter dessa kriterier. Trots avgränsningen skiljer sig förutsättningarna hos de intervjuade. Flera av de intervjuade personerna har verkat i föreningar som drivit igenom flera insatser, medan en del av de intervjuade personerna har verkat i föreningar som drivit igenom betydligt färre insatser. Det innebär att urvalet av föreningar och personer har varit förhållandevis stort. Eftersom syftet med studien är att undersöka personernas individuella erfarenheter och egenskaper snarare än vad deras samhälle har genomfört har detta betydligt bredare urval kunnat användas. Ytterligare en fördel med ett bredare urval är att jag har kunnat genomföra intervjuer med personer från hela Sverige, istället för att begränsas till en viss region.

Studien fokuserar på ”ledande representanter verksamma inom civilsamhället”. Ett begrepp som ibland används i en landsbygdsutvecklingskontext för den här typen av personer är eldsjäl. Flera av personerna som deltar i studien identifierar sig också själva som eldsjälar, medan andra inte gör det. På grund av att alla inte använder ordet eldsjäl för att beskriva sig själva har jag valt att inte använda mig av eldsjälsbegreppet i denna studie. Istället använder jag begreppet ”ledande representanter verksamma inom civilsamhället”. Det innebär i praktiken personer i ideella föreningar som är ordförande eller har andra liknande styrelseuppdrag. I ett av fallen var den intervjuade involverad via sin yrkesroll och var därmed avlönad. Personen deltog ändå i intervjun och förhöll sig till samtalet både utifrån sin yrkesroll och som en ideell projektdeltagare.

2.2 Intervjuer

För att få en djupare förståelse för personerna verksamma i civilsamhällets olika organisationer genomförde jag intervjuer. Jag valde intervjuer som datainsamlingsmetod eftersom att jag intresserade mig för representanternas egna uppfattning. Samtidigt kunde jag i min roll som intervjuare styra samtalet och använda mig av de frågor jag föredrar. Jag valde därför att genomföra semistrukturerade intervjuer enligt en kvalitativ ansats. Semistrukturerade intervjuer innebär att respondenten får prata tämligen fritt kring några ämnen snarare än att svara på direkta frågor likt ett frågeformulär (Kvale *et al.* 2009). De semistrukturerade intervjuerna tillät mig att fokusera på de ämnen och frågor som var viktiga för varje enskild intervju. Intervjuerna fungerade dessutom som ett viktigt verktyg för mig att förstå vad det är som krävs hos en person som verkar inom civilsamhällets organisationer med syftet att utveckla sitt lokalsamhälle.

Intervjuerna har genomförts antingen över telefon eller med ett videokommunikationsprogram. Intervjuerna spelades in för att jag senare skulle kunna lyssna på dem igen och transkribera de delar jag ansåg viktiga för min studie. Inom de närmaste dagarna efter jag genomfört en intervju lyssnade jag igenom den och kompletterade de anteckningar jag fört under intervjun samt transkriberade möjliga citat. På det sättet var den genomförda intervjun fortfarande färsk i minnet samtidigt som det funnits ytterligare tid att reflektera över det som sades.

Totalt genomfördes tio intervjuer. Av de intervjuade var sju män och tre kvinnor. Ingen avsiktlig uppdelning efter kön har skett utan jag kontaktade personer utifrån det urval jag hade valt att använda mig av och det var de här personerna som var intresserade av att bli intervjuade. En majoritet av de intervjuade var pensionärer eller i åldern där omkring. Resterande intervjupersoner var vuxna, inga barn eller

ungdomar har deltagit i studien. Det framkom under intervjuerna att den generella medelåldern i föreningarna var hög, den här studiens urval behöver därför inte vara missvisande. Intervjuerna som genomfördes var av varierande längd, ungefär någonstans mellan 50 och 90 minuter långa.

Under intervjuerna har jag tagit hänsyn till en del etiska dilemman. Robson & McCartan (2016) lyfter specifikt fram tre viktiga faktorer att ta hänsyn till vid intervjuer. Syftet med intervjuerna bör vara tydligt för respondenterna och inga försök till att missleda dem får göras. Respondenten har rätt att när som helst under intervjun kunna avbryta den. Samtidigt behöver respondenten känna sig säker under intervjun, exempelvis genom anonymisering. Under intervjuerna har jag haft detta i åtanke och därför alltid försökt vara så klar och kommunikativ gentemot respondenterna som möjligt för att undvika etiska missförstånd. De intervjuade har också blivit anonymiserade, någonting de visste redan innan intervjun började.

Under de semi-strukturerade intervjuerna har respondenterna svarat fritt kring de frågor jag har ställt. Samtalen mellan mig och den intervjuade har varit öppna samtidigt har jag som intervjuare bestämt det övergripande temat och styrt intervjuerna i olika riktningar. Jag har exempelvis frågat samtliga av de intervjuade hur de ser på sig själva som ledare, men uppehållit mig olika länge vid frågan beroende på den intervjuades svar. Det är någonting som även har påverkat vilken typ av empiri jag har samlat in (Kvale & Brinkmann 2009). Av den anledningen har jag genom hela studien reflekterat över hur jag tolkar den insamlade empirin.

Jag hade tidigt bestämt mig för att intervjuer kommer att vara min centrala insamlingsmetod av empiri. Jag hade kunnat göra en fallstudie, kopplad till ett specifikt samhälle eller en avgränsad geografisk plats. Då hade jag dock inte kunnat arbeta lika fritt med att samla intervjuer från olika platser i landet. Eftersom mitt intresse låg i att intervjua ledande representanter valde jag att inte göra någon geografisk avgränsning. På det sättet kunde jag använda mig av ett stort urval av lokalsamhällen och personer att intervjua. Jag hade också kunnat samla in fler intervjuer, men när deltagarna började upprepa samma svar så tog jag beslutet om att avsluta insamlandet av intervjumaterial och istället fokusera på den empiri jag redan hade.

2.3 Litteraturstudier

Utöver intervjuer har jag även genomfört litteraturstudier av relevant litteratur för studien. Litteraturstudien har huvudsakligen skett av två typer av litteratur. För det första har litteratur som behandlar tidigare forskning i ämnet utvalts. Detta för att ge en bakgrund till ämnet och sätta uppsatsen i en forskningskontext. Jag har dock

inte försökt få en heltäckande bild av forskningskontexten utan snarare gjort begränsade nedslag i litteraturen för skapa en uppfattning om ämnesområdet. För det andra har en studie av teoretisk litteratur genomförts i syfte att analysera den insamlade empirin. I kommande avsnitt kommer det analytiska genomförandet att beskrivas mer ingående.

2.4 Analys av empiri

Analysen av den insamlade empirin började redan under insamlingsfasen. Först kategoriserades empirin i olika mindre ämnen. Denna kategorisering började redan under insamlingsfasen för att enklare strukturera upp främst intervjuarbetet. Det ledde till att jag redan efter några intervjuer kunde urskilja mindre mönster och återkommande teman. Under de senare intervjuerna kunde jag koppla dessa mönster till tidigare forskning och de analytiska begrepp som jag hade valt för studien. Med tiden växte idén om det teoretiska koncept jag valde att använda mig av fram. På det sättet kunde jag testa min teoretiska modell under analysprocessens gång, även om jag redan från början hade en tanke om hur det skulle gå till. Det var först när alla intervjuer var genomförda jag helt säkert kom fram till hur jag skulle använda mig av min teoretiska ansats. Detta tillvägagångsätt gav mig möjlighet att korrigera och anpassa min teoretiska ansats under skrivandet. Det möjliggjorde även för mig att tidigt se samband och möjliga analyser när jag gick igenom den insamlade empirin.

Under teoriavsnittet kommer en utförligare beskrivning av de analytiska begrepp jag valde att använda samt hur de har använts. Teoriavsnittet kommer att fungera som utgångspunkt för de avsnitt där sedan empirin presenteras, där avsnitten tydligt är uppdelade efter de tre olika stegen i den teoretiska modellen. Den fortsatta studien utgår i stor utsträckning från den teoretiska modell som presenteras i kommande teoriavsnittet.

3. Teoretiskt ramverk

I följande avsnitt presenteras det teoretiska ramverk som används i studien. Teorin är det som ligger till grund för att kunna analysera den insamlade empirin. De teoretiska begreppen förtydligar samband i det empiriska materialet och möjliggör en viss generalisering (Teorell & Svensson 2007). Med hjälp av det teoretiska konceptet socialt kapital kan resultatet i den här studien relateras till en större kontext. Först presenteras olika tolkningar av det teoretiska konceptet socialt kapital. Därefter presenteras den modell av socialt kapital som kommer att ligga till grund för den kommande analysen.

3.1 Socialt kapital

Konceptet socialt kapital har använts i flertalet studier, inte minst inom landsbygdsutvecklingsforskningen. Konceptet är komplext med olika typer av användningsområden. Det går att dela in studierna om socialt kapital i två förenklade inriktningar. Den inriktning som ser socialt kapital som en resurs tillgänglig för ett kollektiv av aktörer (Putnam 1995, 2000) och den inriktning som fokuserar på socialt kapital som en resurs tillgänglig för individuella aktörer (Burt 2000, Bourdieu 1986). Exempel på detta är Putnam (2000, 1995) som tolkar socialt kapital som ett nätverk av flera sociala interaktioner med en hög tillit som med högre effektivitet kan uppnå gemensamma mål för ett kollektiv. Bourdieus (1986) syn på det sociala kapitalet skiljer sig från Putnams. Han menar att socialt kapital är individuellt och gestaltas av en individs förmåga att aktivera och på ett effektivt sätt mobilisera ett nätverk av social kontakter. Dessa nätverk utgår i sin tur från gemensamma symboliska och materiella värden. Glaeser et al. (2002) beskriver den individuella aspekten av det sociala kapitalet genom att identifiera tre olika dimensioner av det: 1) Det är en individuell resurs; 2) Vissa aspekter av resursen finns ”inom” individen medan andra kan förändras genom individens handlingar och 3) resursen kan förtjänstfullt användas för att ändra sin eller andras position på marknaden. Sobel (2002) menar i sin tur att till vilken grad en individ kan nyttja de resurser som det sociala kapitalet innebär beror på den personens sociala kontakter, styrkan på dessa kontakter och resurserna som dessa kontakter innebär. Således sammanfaller en persons förmåga att på ett effektivt sätt tillskansa sig och mobilisera sociala nätverk med personens tillgång till socialt kapital. En annan

definition har Lin (2002:25) som ser det sociala kapitalet både som tillgängligt för individer och för ett kollektiv, han definierar det som *en resurs inbäddad i sociala nätverk som finns tillgänglig för aktörer att nyttja (*min övers.*).* Gemensamt för de olika inriktningarna är att socialt kapital på ett eller annat sätt alltid utgår från olika sociala nätverk och att det kan användas för att få tillgång till andra resurser (Son & Lin 2008). I den här studien kommer Lins (2002) definition och teoretiska modell att utgöra en grund för hur begreppet kommer att användas.

Enligt Lin (2002) grundar sig konceptet socialt kapital i två viktiga påståenden: 1) det sociala kapitalet representerar resurser inbäddade i sociala relationer snarare än individer och 2) tillgången och användandet av dessa resurser ligger hos individer. Med detta menas att socialt kapital kan ses som en tillgänglig resurs inom ett eller flera nätverk av individer för att sedan användas på en marknad. En marknad där det sociala kapitalet fungerar som en typ av valuta. Användandet av socialt kapital blir således en investering i ett nätverk av sociala kontakter där resurser från andra individer finns tillgängliga. Individer agerar på marknaden genom interaktioner och nätverkande för att ge sig själva eller sin grupp fördelar. Lin ser socialt kapital som en resurs som finns tillgänglig i sociala nätverk där individer kan ta del av den, inte som en resurs som finns hos individer. Denna syn på socialt kapital menar Lin bygger på att individer med en viss typ av personliga attribut och tillgång till olika nätverk kan komma åt resurser genom att interagera med andra individer. Alltså påverkar individens attribut individens förutsättningar att kunna nyttja det sociala kapitalet. Det sociala kapitalet är således, enligt Lin, inbäddat i ett nätverk av sociala relationer, och får sitt värde först när individer kan nyttja de inbäddade resurserna i nätverket (ibid.).

För att ytterligare förtydliga konceptet bryter Lin (2002) ner den teoretiska synen på socialt kapital och karaktäriserar det genom fyra specifika punkter. (1) Konceptet är relationellt och kan inte brytas ner på individuell eller psykologisk nivå. Alltså kan inte begreppet reduceras till enskilda personer, utan det finns bara tillgängligt för såväl individer som kollektiv genom sociala nätverk. (2) Konceptet är sammanvävt i sig själv och i hierarkiska strukturer. Att konceptet är sammanvävt i sig själv innebär att det sociala kapitalet finns inom flera olika sociala nätverk, inte bara ett enda. (3) Även om konceptet inte kan brytas ner på individuell nivå innebär konceptet inte att individuella personers handlande studeras. Individer kan nyttja det sociala kapitalet för egen vinning, men kapitalet i sig kan inte brytas ner på enskild individnivå. (4) Utvecklingen av teorin om socialt kapital bygger på sammanvävningen av teoretiska och empiriska undersökningar, vilket i sin tur leder till att undvika fällor inom abstrakta teorier eller överdriven empirism. Dessa fyra punkter är bra att utgå ifrån när det sociala kapitalet som ett begrepp fortsättningsvis används i den här studien.

Lin (1999, 2002) betonar också vikten av syftet vid handlandet för att på ett framgångsrikt sätt kunna nyttja det sociala kapitalets fördelar. Han delar in handlandet i två delar. De instrumentella handlingarna och de expressiva handlingarna. Det instrumentella handlandet är när en individ försöker få tillgång till resurser som den inte har tillgång till, medan det expressiva handlandet är när en individ försöker bibehålla de resurser som den redan har tillgång till. Enligt Lin kan individen genom de instrumentella handlingarna vänta sig ekonomisk, politisk eller social avkastning. De expressiva handlingarna syftar å andra sidan till att stärka de resurser som redan finns, alltså handlingar som inte ger avkastning i form av nya resurser. Det leder till att individen får tillgång till ett nätverk och en struktur där den kan bibehålla de resurser som finns. I och med tillgången till andra nätverk och dess resurser ökar legitimiteten för individen, framförallt från andra individer som är en del samma nätverk. Effekten av de expressiva handlingarna kan således ge avkastning i form av psykisk- och mental hälsa samt livsglädje. Syftet med de instrumentella och expressiva handlingarna är således av vikt och kan bidra till olika typer av effekter, beroende på handlingens avsikt. Samtidigt är de instrumentella- och expressiva handlingarna inte varandras motsats, i de flesta fall förstärker och samverkar handlingarna även med varandra (Lin 1999).

3.2 Socialt kapital som modell

I den här studien använder jag mig av Lins teorier om socialt kapital som utgångspunkt för att skapa en egen modell anpassad för mina frågeställningar. För att göra det ännu tydligare presenterar jag först Lins modell (figur 1) om socialt kapital och sedan min egen modell (figur 2) som är anpassad för den här studiens syfte. Min anpassade modell försöker visa på ett tydligare sätt hur en individ kan använda socialt kapital som en resurs för att skapa mervärden för sitt lokalsamhälle. Den anpassade modell (figur 2) behöver inte visa hur en individ själv skapar mervärden, utan i vissa fall kan individen snarare leda lokalsamhället i en process där de tillsammans skapar mervärden. Modellens avsikt är att tydliggöra hur användandet av socialt kapital kan se ut.

Båda modellerna är indelade i tre olika block, där det första blocket representerar de förutsättningar som krävs för att kunna nyttja resurser som finns inbäddade i de sociala nätverken. Det andra blocket representerar de resurser som finns tillgängliga genom det sociala kapitalet medan det tredje blocket representerar den eventuella avkastning som kan komma genom användandet av dessa resurser (Lin 1999).

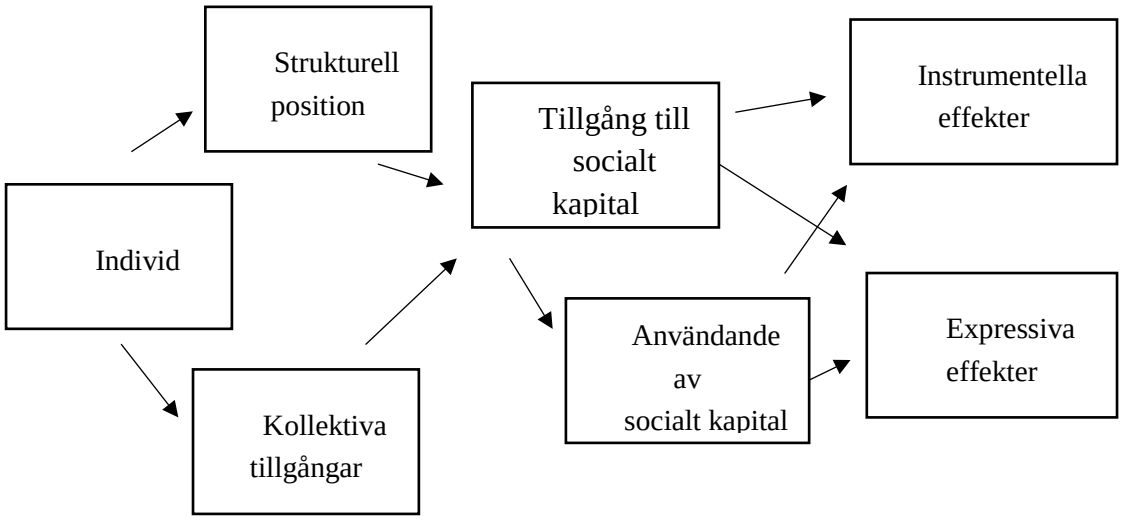

Figur 1. Lins (1999) teoretiska modell över socialt kapital (egen omarbetning).

Det första blocket i Lins modell (1999) innehåller de förutsättningar som är betydelsefulla för en individ att kunna nyttja det sociala kapitalet. I den här figuren representerat av *kollektiva tillgångar* och den *strukturella positionen.* Kollektiva tillgångar är tillgångar som finns inom en grupp eller ett samhälle tillgängliga för alla inom samhället. Tillsammans med individens strukturella position utgör de grunden för tillgången av de resurser som socialt kapital ger möjlighet till. Fasen från det första blocket till det andra blocket beskriver olikheten i tillgången till det sociala kapitalet, som utgörs av skillnader i tillgång till de kollektiva resurserna eller individernas olika strukturella positioner.

Det andra blocket representeras av de element som är en del av det sociala kapitalet. Här kan individen använda sig av det sociala kapitalet för att kunna nyttja de effekter som tillkommer i det tredje blocket. Här visas processen som binder samman *tillgången* till socialt kapital med *användandet* av socialt kapital. En process som grundar sig i de tidigare blockets utgångpunkter om de kollektiva tillgångar som finns inom gruppen och individens strukturella position. I den här fasen påverkar även individens egna handlande förmågan till användandet av socialt kapital. Det är här Lin använder sig av instrumentella och expressiva handlingar och hur de leder till olika effekter. Ett handlande som även underbyggs av individens position och syfte (Lin 1999).

Det tredje blocket i modellen visar vad det är som gör det sociala kapitalet i block två till ett kapital som genererar avkastning. Det visar vilka faktiska *effekter* som kan komma att uppstå genom användandet av socialt kapital. Det kan vara direkta eller indirekta effekter i form av individens ekonomiska, politiska och sociala avkastning eller på dennes psykiska och mentala välmående (Lin 1999).

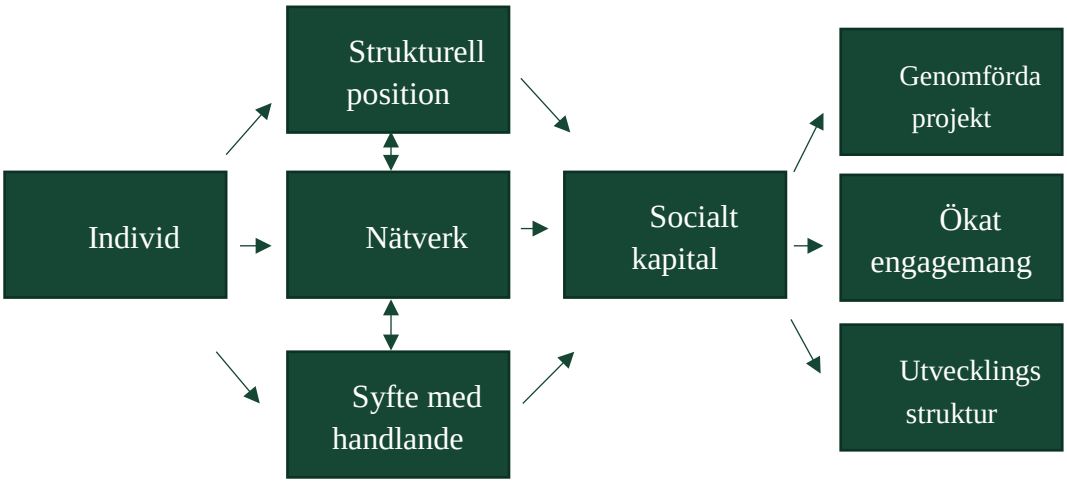

Figur 2. Författarens egen modell över hur en individ kan använda socialt kapital för ett lokalsamhälles utveckling (utvecklad utifrån Lins modell).

Figur 2 visar en mer specificerad användningsform av det sociala kapitalet, där syftet är att förklara hur en individ kan använda sig av socialt kapital för att skapa avkastning för sitt lokalsamhälle snarare än för sig själv. Längst till vänster i figur 2 finns *individen*. Individen behöver en *strukturell position* för att kunna agera, för att ha mandat till att genomföra förändringar. En individs strukturella position baseras på faktorer som individens tidigare erfarenheter, utbildning och roll i samhället. I den här studien ofta exemplifierad som en ordförande eller annan ledande roll i den lokala utvecklingsföreningen. Individen behöver även ha tillgång till *nätverk* för kunna genomföra de förändringar den tillsammans med lokalsamhället vill genomföra. Nätverket innebär dels de kollektiva tillgångar som beskrivs i figur 1, dels individens egen tillgång till nätverk. Individen egna nätverk innefattar såväl kontakter inom lokalsamhället som kontakter med personer från andra samhällen eller offentliga institutioner. Utöver individens strukturella position och nätverk behöver det finnas ett *syfte med det handlande* man gör. Det innebär att det behöver finnas en tanke bakom handlandet, att målet är genomförbart, men också att genomförandet behöver vara förankrat med andra inom lokalsamhället. Syftet med handlandet påverkas även av om det är en instrumentell eller en expressiv handling, alltså om syftet är att tillskansa sig nya resurser eller bevara de resurser som redan finns (Lin 1999). Även om den här modellen försöker förklara individens handlande, kan handlandet naturligtvis också överensstämma med lokalsamhällets handlande. Alla dessa tre komponenter är viktiga för en individs förmåga att kunna nyttja och möjliggöra för lokalsamhället att ta del av de resurser som det sociala kapitalet innebär. De tre komponenterna är också sammanhängande. En viss strukturell position innebär i många fall ett större socialt nätverk. Ett större nätverk underlättar i sin tur acceptansen för handlandet och handlandet som i sin tur förenklas av en viss strukturell position. Tillsammans utgör dessa komponenterna i det första blocket.

Dessa tre komponenter utgör en bas som en individ sedan kan använda för att nyttja de resurser som finns att tillgå genom det *sociala kapitalet*. Vilka resurser som kan nyttjas beror på av vilken anledning individen använder det sociala kapitalet. I den här studiens modell består resurserna av de komponenter som är viktiga för att bidra till den lokala utvecklingen för lokalsamhället. Det är i den processen som individens tillgång till socialt kapital övergår till ett användande av socialt kapital. Jämfört med figur 1 utgör detta det andra blocket.

Det tredje blocket i modellen visar de effekter som kan uppstå enligt den här modellen. Den mest konkreta effekten i den här modellen är de *genomförda projekten.* Det är de konkreta projekt som faktiskt blir genomförda i lokalsamhället. Det är projekt som är genomförda med direkt eller indirekt hjälp av en individs tillgång och användande av socialt kapital. Den andra effekten som nyttjandet av socialt kapital kan innebära är ett *ökat engagemang*. Genom en individs strukturella position och individens nätverk tillsammans med ett syfte som är accepterat och uppbackat av samhället kan även engagemanget för framtida projekt att öka. Den tredje och sista uppnådda effekten är den som kräver allra mest för att uppnå. Det är när individen genom att utnyttja de resurser som möjliggörs genom det sociala kapitalet kan skapa en ny typ av *utvecklingsstruktur*. Denna utvecklingsstruktur är inte någonting som har undersökts närmare i den här studien. Det är snarare en målbild att sträva efter, en målbild som möjliggör en fortsatt lokal utveckling över tid.

Modellen utgår från Lins (1999, 2002) modell, samtidigt är den anpassad för den här studien. Begrepp som *strukturell position, nätverk, kollektiva tillgångar* och *syfte med handlande* överensstämmer med de begrepp som Lin använder sig av även om begreppen kan användas på lite olika sätt. De tre effekterna som nyttjandet av socialt kapital kan innebära skiljer sig däremot från Lins modell. Där fokuserar Lin i högre utsträckning på vad en individ kan vinna för egen del i form av social status, bättre arbete och liknande. I min anpassade modell syftar effekterna snarare på vad en individ genom sina individuella resurser kan bidra med för en grupp av människor, i det här fallet för sitt lokalsamhälle. De tre effekterna som modellen visar att man kan uppnå är samtidigt inte uteslutande de enda effekterna som uppstår. Andra författare hade kanske valt att fokusera på andra effekter, andra studier hade definitivt kunnat visa på andra typer av effekter. I den här studien är det dock de effekter som jag vill lyfta fram som betydelsefulla, om än på olika sätt. Modellen är följaktligen anpassad efter den empiri som samlats in. I de följande tre avsnitten kommer resultatet att presenteras utefter den logik som de tre blocken i min modell (figur 2) visar. Först ut är blocket som beskriver individens roll.

4. Individen

I det här avsnittet presenteras och analyseras den empiri som visar hur ledande personer inom lokalsamhällen ser på vilka faktorer som bidrar till att de har denna ledande roll. Individerna som avsnittsrubriken åsyftar är ledande representanter inom lokalsamhället. Avsnittet visar vilka kunskaper, erfarenheter och färdigheter personerna har och hur dessa erfarenheter och färdigheter kan användas för att bidra till utvecklingen av lokalsamhället. Avsnittet diskuterar dessutom vad individernas erfarenheter och färdigheter betyder för den strukturella positionen. Den strukturella positionen utgör en av de betydande förutsättningarna för att en individ ska kunna använda sig av socialt kapital (Lin 1999).

4.1 Tidigare erfarenheter

Resultatet från intervjuerna visar att de erfarenheter som personerna bär med sig sedan tidigare har spelat en betydande roll för att kunna bidra till lokalsamhällets utveckling. Det kan vara erfarenheter från de intervjuades yrkesliv, genom akademiska utbildningar eller från engagemang i andra typer av civilsamhällets organisationer. I det här avsnittet presenteras en del av de kompetenserna som de intervjuade har lyft fram i form av erfarenheter, kunskap och andra färdigheter.

Lin (2002) menar att en individs tidigare erfarenheter är avgörande för individens strukturella position inom sitt lokalsamhälle. Erfarenhet är dock ingenting man snabbt kan samla på sig, utan någonting som succesivt byggs upp genom åren. Av de personer som blivit intervjuade var en övervägande majoritet pensionärer eller på väg att bli och hade genom sina liv samlat på sig erfarenheter från såväl yrkeslivet som det civila. De intervjuade understryker att erfarenhet kan komma från en eller flera olika branscher. De erfarenheter som lyftes under intervjuerna kan vara i form av ämnesspecifik kunskap lika gärna som en erfarenheter från att vistats i och handskats med speciella miljöer, exempelvis byråkratiska situationer. Framförallt är det erfarenheter av att arbeta med människor som betonas, där de intervjuade lyfter betydelsen av att förstå att en grupp av människor består av flera olika individer. En av de intervjuade, som i flera år arbetat med lokal utveckling, betonar erfarenhetens betydelse av att förstå olika typer av människor:

> Jag har jobbat med olika typer av jobb. Alltid varit i farten och bytt jobb ofta. Därför har jag erfarenhet av olika typer av människor. Det är någonting jag har tagit mig med när jag arbetar med intresseföreningen… Kunskap och människokännedom, det är inte tungt att bära med sig. Men man måste ju skapa det någonstans med. Jag har ju upplevt jättemycket under min arbetserfarenhet som jag haft med olika jobb. -TN

Citatet lyfter fram kunskap och människokännedom som viktiga förutsättningar för att bedriva utveckling i intresseföreningen. Vad är det då som avses med kunskap? Under intervjuerna framkommer det att ordet kunskap används i vissa sammanhang och kompetens i andra, där innebörden egentligen är liknande. Fortsättningsvis kommer i den här studien ordet kompetens/er användas. Från intervjuresultatet kan den här viktiga typen av kompetenser beskrivas på olika vis. Det finns exempelvis kompetens i form av erfarenhet av att driva ett företag, att kunna förstå sig på bokföring eller budgetering. Det är en specificerad typ av kompetens. En annan av de intervjuade hade erfarenhet från den akademiska världen, en kompetens som han själv lyfte fram var förmågan att sätta samhällsproblem i ett större perspektiv. Något som han uttryckte på följande vis:

> Sen har jag ju kunskap som jag kan bidra med också, som att systematisera, sätta saker i ett större perspektiv. Jätteviktigt med de tidigare arbetserfarenheter man har haft. Är man insatt i en massa olika frågor kan man ju höja upp de lokala initiativ som finns här i ett större perspektiv. -HA

Resultatet från intervjuerna visar på flera typer av erfarenheter, exempelvis den av att arbeta i en organisation. Det är en erfarenhet som bidrar med en förståelse för det administrativa arbetet. Det kan vara en persons erfarenhet från olika offentliga institutioner, där det finns en förståelse för juridiska texter. De intervjuade underströk även förmågan att kunna formulera sig i skrift på ett sätt som är förenligt med myndigheternas regler och praxis. Samtidigt behöver inte det som lyfts fram som en viktig kompetens i en situation vara det i en annan situation. Under intervjuerna framkommer det att i flertalet fall handlar det om att nyttja de styrkor som finns lokalt, att omvandla de lokala styrkorna till någonting användbart för just den specifika situationen. De intervjuade lyfter även fram erfarenheter som gynnat dem tidigare i arbetslivet. Ett exempel på detta lyfter en av de intervjuade fram, där hans tidigare arbetsplatser lärt honom vikten av ett fungerande lagarbete. Hans tidigare arbetslivserfarenheter hade visat honom att ett fungerande lagarbete var av stor vikt för att lyckas yrkesmässigt, någonting han har haft användning av senare:

> Jag är skogsutbildad från början och har då byggt upp ett konsultföretag inom databranschen riktat mot skogsindustri. Det var egentligen samma sak där, att hitta gelikar och starta ett bolag ihop. Där var lagarbete viktigt, hur fungerar ett vettigt lagarbete. Det gjorde vi då med att ha gemensamma mål, men också att man ska ha roligt tillsammans. Man ska kunna gå till mötena med glädje på ett eller annat sätt. Det är någonting jag verkligen kunde ta med mig till detta (syftar på den lokala utvecklingen). -GL

Under intervjuerna framkommer flera viktiga saker att betänka i arbetet med lokala utvecklingsfrågor i ideella föreningar. En viktig del är att förstå skillnaden mellan ideellt arbete och betalt arbete. För att motivera personer att arbeta ideellt utan ersättning behöver det finnas andra typer av incitament. I de allra flesta fall engagerar sig personer på landsbygden i olika utvecklingsfrågor för att det finns ett intresse för dem att göra det. Ett intresse som utgår från en vilja att utveckla sitt lokalsamhälle. Samtidigt offrar personerna sin egen fritid utan ersättning. Det är då svårt att förvänta sig att precis alla mekanismer från arbetslivet fungerar i föreningar där arbetet utförs ideellt. Trots detta finns det element från arbetslivet som de intervjuade lyfter fram. Som citatet ovan visar är det av betydelse att skapa sammanhang där deltagarna känner sig uppskattade och är glada. Det är viktigt med en fungerande grupp och att skapa ett bra lagarbete för att kunna nå sina mål. Precis på samma sätt som det är viktigt på en arbetsplats har det visat sig vara av avgörande karaktär att personerna som arbetar tillsammans, fungerar och trivs tillsammans även när man arbetar ideellt i en förening.

Såväl tidigare arbetserfarenheter som erfarenheter från föreningsliv och studier har bidragit till att ge de intervjuade personerna praktiska färdigheter. Utöver detta har också erfarenheterna underlättat för ledarskap, genom att personerna kunnat inneha en viss typ av strukturell position inom sitt lokalsamhälle. Lin (1999) resonerar kring den strukturella positionen som en position inom en social struktur som varierar beroende på situationen. Inom en struktur kan en individ inneha en viss typ av position medan inom en annan struktur kan positionen vara annorlunda, alltså kan en individs position variera inom olika strukturer. Exempelvis kan en person inneha en position som medlem inom den lokala samhällsföreningen, ordförande i den lokala idrottsföreningen och lärare i den lokala skolan. Alltså har personen inom respektive organisation olika positioner, som varierar i betydelse beroende på situation. En av de intervjuade berättade om en liknande situation, där personen som arbetade som lärare och utifrån sin yrkesroll tog en större roll än vanligt när det uppstod en debatt huruvida skolan i bygden skulle läggas ner eller inte. I den specifika situationen för den specifika frågan hade personen en gynnsam strukturell position. Den strukturella positionen grundar sig vanligen i flera olika lager, vilket kan visas med samma exempel där en person kan inneha positioner i flera olika organisationer (eller strukturer). De olika positionerna är i sin tur inte oberoende av varandra, utan en hög position inom en struktur kan även förbättra möjligheterna för en hög position inom en annan (Lin 1999). Detta framkommer även under intervjuerna där flera av de intervjuade betonat att även om det finns flera föreningar i lokalsamhället är det ofta samma personer som sitter i de olika styrelserna. De intervjuade betonar dock att detta snarare beror på brist från andra att vilja engagera sig snarare än att utesluta andra.

Lin (1999) menar att den strukturella positionen kan stärkas av tillgången till utbildning och teknologi lika gärna som tillgången till fysiska resurser. Inom olika strukturer är det olika slags färdigheter som underbygger individens strukturella position. De intervjuade understryker detta när de lyfter fram vikten av olika färdigheter och erfarenheter i olika situationer som presenterades tidigare i avsnittet. Det är genom individens position i de olika strukturerna som individen sedan underlättar processen med att nyttja det resurser som finns tillgängliga genom det sociala kapitalet (Lin 1999).

Tidigare erfarenheter och tillhörande färdigheter som har nämnts i det här avsnittet har visat sig vara betydelsefulla för att en individ ska ha möjlighet att ha en så gynnsam strukturell position som möjligt. Det kan exemplifieras av tidigare erfarenheter inom politiska verksamheter, arbete med lokal utveckling och erfarenheter från det offentliga lika gärna som det kan innebära erfarenhet av föreningsliv eller att driva ett eget företag. I vissa situationer har en viss typ av erfarenhet visat sig vara viktig, i andra situationer en annan. Det framkommer under intervjuerna att erfarenheter av den här typen har underlättat för personerna i deras arbete med att utveckla sitt lokalsamhälle och bidragit till att de har en viss strukturell position inom sina föreningar. Den strukturella positionen innebär även att personerna behöver ta en ledande roll. I nästa avsnitt fortsätter diskussionen kring hur personerna själva ser på sig som ledare och vilket typ av ledarskap de tror kan vara framgångsrikt.

4.2 Rollen som ledare

Perspektiven på ledarskap är många och i den här studien spelar ledarskap en viktig roll. I det här avsnittet lyfts en del av dessa perspektiv för att förstå ledarskapets roll och funktion för en individ i utvecklingen av ett lokalsamhälle. Resultatet från intervjuerna visar att, även om de intervjuade har haft olika officiella roller i sina respektive föreningar, har alla sett sig själva som någon typ av ledare. Alla ledare är dock inte likadana och det finns olika sätt att se på ledarskap. Tidigare i denna studie nämndes Davies (2009) diskussioner kring olika typer av ledarskap. Hon argumenterar för skillnaderna mellan ruralt ledarskap och ett mer hierarkiskt ledarskap. Det rurala ledarskapet uppmuntrar aktivt deltagande av lokalsamhällets invånare. Det bygger på att invånarna ska vara delaktiga i utvecklingsprocesser och ha en positiv påverkan på ett samhälles adaptiva kapacitet, jämfört med ledarskap med en tydligare hierarkisk betoning. Samtidigt är traditionella attribut som effektivitet, organiseringsförmåga och kunskap om exempelvis projektekonomi fortfarande av betydelse (ibid.). Det överensstämmer väl med hur personerna i den här studien ser på sin roll och sitt ledarskap. Flera av de intervjuade ser på sitt ledarskap inom samhällsföreningarna som mer horisontellt, där andra inom

föreningen deltar i stor utsträckning i beslutsfattandet. Samtidigt finns det bland de intervjuade de som antagit en mer tydlig hierarkisk ledarroll än andra. Även de mer hierarkiska ledartyperna betonar vikten av att låta hela lokalsamhället eller utvecklingsföreningen vara med i beslutsfattande och uppmuntra till aktivt engagemang. Det framkommer att det i många fall handlar om en balans mellan olika typer av ledarskap i olika situationer. Som en av de intervjuade som såg sig själv som en relativt klar och tydlig ledare uttryckte:

> Om du är ledare för en grupp människor och det är lugnt i en grupp, då går du bakom gruppen. Det är de som gör jobbet. Men! När faror kommer, då måste du gå först. Och det är viktigt att visa gruppen det. Gör du det, då har du gruppen med dig. -TN

Ledarrollen är inte alltid en roll som personerna självmant väljer att axla. Rollen kan vara någonting som växer fram med tiden, där en rad andra faktorer i samhället spelar in. Flera av de intervjuade menar att anledningen till att de själva antog en ledarroll snarare var någonting som skedde naturligt när utvecklingen av deras lokalsamhälle tog fart. Det fanns då ett behov av någon med känsla för organisering, som är uppskattad i bygden och som gärna är involverad i flera olika sammanhang. En av de intervjuade, som under flera år varit aktiv inom en rad olika föreningar i bygden, berättar om hur han succesivt började ta en ledande roll i sin lokala intresseförening:

> Det blir nog lätt så att även om inte det är tanken att en mindre grupp människor blir lite mer drivande och axlar en typ av ledarroll…Vi har ju haft barn som deltagit i diverse föreningsliv och då han man ju blivit inblandad i massa olika saker så även där har man ju synts… Det blir lite lättare att involveras på det sättet när man är i en familjesituation, man känner ett tryck att man måste ordna bra saker för sina ungdomar. -B-ÅL

Citatet ovan visar att ledarrollen inom civilsamhällets organisationer inte fungerar på samma sätt som inom exempelvis näringslivet. Inom föreningslivet är ledarrollen något man snarare blir tilldelad, ofta underbyggt av att personen i fråga tidigare visat på ett bra ledarskap. Pagani et al. (2021) skriver om ledarskap i organisationer inom civilsamhället, där hon poängterar komplexiteten i den typen av ledarskap. Forskningen visar på stora skillnader vilket gör det svårt att hitta en tydlig definition av ledarskap i civilsamhället. En sak som hon lyfter fram gällande ledarskap i civilsamhällets organisationer är det kollektiva ledarskapet. Det kollektiva ledarskapet är inte någonting som alla gånger sker på ett medvetet plan utan det kan även ske omedvetet. Hon menar att det kollektiva ledarskapet inom grupper, organisationer eller till och med samhällen sammanfaller väl med idén om ideellt arbete. Eftersom alla inom en ideell organisation är där på samma villkor, utan någon ersättning, ser de sig i många fall som lika delar ledare för den organisationen (ibid.). Även om detta inte är någonting som konkret lyftes under intervjuerna är det inte en helt främmande tanke för flera av de intervjuade.

Intervjuresultatet visar på en stark tro på kollektivet, där de allra flesta vill lyfta andra före sig själva. Trots att inte det kollektiva ledarskapet nämndes går det att urskilja en tendens av kollektivt ledarskap genom resultatet från intervjuerna.

4.3 Rollen som möjliggörare

Föregående avsnitt visar hur de intervjuade personerna i studien axlat olika typer av ledarroller. Trots de olika typerna av ledarroller har den övergripande avsikten hos de intervjuade i de allra flesta fall kretsat kring ett ansvarstagande för den egna bygden. Resultatet från intervjuerna visar att ansvarstagande inte bara handlar om det ansvar en individ kan ta, utan även vilket ansvar en individ kan överlåta till andra. Ett exempel på detta som lyfts fram under intervjuerna är vikten av den lokala kompetens som finns i just deras lokalsamhälle. En sådan kompetens kan innefatta allt från entreprenörsanda till offentlig förvaltning. De intervjuade drar sig ofta för att lyfta sina egna kvaliteter utan betonar gärna hellre den bredd av kompetens som finns i deras lokalsamhällen. Det framkommer under intervjuerna att utvecklingen inte går att härleda till dessa enskilda individer, utan snarare till samhället i stort. Däremot betonar de intervjuade vikten av enskilda individer för att skapa rätt förutsättningar. En av de intervjuade kopplar ihop vikten av sammanhållning inom föreningen med effektivitet, för att på så sätt nyttja de förutsättningar som lokalsamhället erbjuder:

> I en förening finns det jättemycket kunskap. Varför ska vi sätta en målspruta som högerback där den försvinner i mängden. Förstår du? Ja, den ska ju fortsätta vara målspruta. Har jag en snickare som är jättebra på köksinredning. Varför skulle jag inte prata med honom när vi ska renovera upp köket i byagården. Vi fixar material och allting, du pratar med kassören och skickar räkning till honom. Då är det klart, klara direktiv. Så här vill vi att det ska se ut…. Det är så det fungerar, för folk är villiga att hjälpa till. Bara de får en klar bild om vilket mål vi ska ha. Vart ska vi någonstans?... När man har gruppsamverkan ska man ha korta mål och så ska man ha långsiktiga mål-TN

Citat visar dels det hierarkiska ledarskap som nämndes i tidigare avsnitt, dels visar det vikten av en samverkan inom gruppen. Förutom detta visar citatet också att det finns rikligt med kompetens i föreningen, kompetens som den intervjuade vill använda sig av i så stor utsträckning som möjligt. I de lägena underlättar det om ledarna besitter organiseringsförmåga och förmågan att se en helhetsbild över föreningen och i förlängningen över hela lokalsamhället. Samtidigt visar intervjuresultaten att byinvånarna i flera fall behöver ha någon att rådfråga, någon som kan hjälpa dem. På det sättet behöver de drivande personerna ibland använda sig av sina egna kompetenser för att möjliggöra för andra personer att på bästa sätt kunna använda sig av sina kompetenser. Från intervjuerna lyftes ett exempel på hur ett sådant möjliggörande skulle kunna bidra till lokalsamhällets utveckling. Där

menade en av de intervjuade att förmågan att förmedla kunskap som finns i muntlig version till en skriftlig version, som en av hans allra viktigaste roller i utvecklingen av lokalsamhället. Han såg sin möjlighet till att kunna översätta lokal kunskap till ett språk som myndigheter förstår och använder sig av. Så här resonerade han kring det i en av intervjuerna:

> Det förutsatte att det fanns en person ute i bygden som hade koll på vad som hände i bygden och som folk kunde vända sig till. Men som också intresserar sig… Det här är ju ingen skrivarkultur, det är en pratarkultur. Så jag kunde ju söka upp människor och sitta och prata med dem. De sa att de aldrig skulle bli klara med papper och grejer, men då sa jag att jag hjälper er att klara allt det där. Det kommer att gå.- HA

Under intervjuerna är det ett återkommande tema, betydelsen av att ha en person att vända sig till, någon som förstår sig på de frågor som inte gemene man i lokalsamhället begriper, som exempelvis myndigheternas regler. Flera av de intervjuade har sett sig själva som den typen av personer. De intervjuade har då hjälpt de personer inom lokalsamhället som kanske inte har samma erfarenhet av hur myndigheterna fungerar, inte genom att säga till dem hur de ska göra utan snarare genom att förklara hur de kan gå tillväga. Intervjuresultatet visar på att flera av de intervjuade snarare har sett på sig själva som en typ av processledare än en projektledare, där de bidragit till den process som är utvecklingen av lokalsamhället.

När Lin (1999, 2002) diskuterar förutsättningarna för en individ att kunna nyttja socialt kapital lyfter han främst två saker. Det första är individens strukturella position, det andra är de kollektiva tillgångar som finns i en grupp. De kollektiva tillgångarna, som exempelvis kan vara ett lokalsamhälles kultur och normer, skapar förutsättningar för en individ med rätt strukturella position att kunna använda sig av socialt kapital. De kollektiva tillgångarna är tillgångar som finns tillgängliga för ett kollektiv av individer. I praktiken kan det innebära att flera individer inom ett lokalsamhälle eller en mindre grupp inom ett lokalsamhälle har tillgång till de kollektiva tillgångarna. För att maximera de förutsättningar som finns inom lokalsamhället är således de kollektiva tillgångarna och individens strukturella position av stor vikt (Lin 1999). Att, som personen i citatet ovan vara en person som andra i lokalsamhället kan vända sig till, är en konsekvens av lokalsamhällets kollektiva tillgångar samtidigt som det är ett exempel på att individer också kan vara en typ av kollektiv tillgång.

4.4 Avsikten bakom handlandet

Från intervjuerna framkommer det att arbetet med utveckling av lokalsamhället vid vissa tillfällen snarare handlar om att ta ansvar för bygden och stärka samhället än

att försöka utveckla någonting nytt. Lin (1999, 2002) menar, i sina teorier om socialt kapital, att olika typer av handlingar med olika syften ger olika typer av effekter. En handling som exemplifieras här, när det behöver tas ansvar för bygden och när det finns en fråga att enas kring är en expressiv handling. Det är en handling som syftar på att ta vara på det som finns inom lokalsamhället snarare än att utveckla någonting nytt. En sådan handling genomförs snarare för att bevara de resurser som redan finns än att få tillgång till nya resurser i lokalsamhället. En av de intervjuade, som under hela sitt liv hade arbetat med lokala utvecklingsfrågor på olika samhällsnivåer, resonerade kring synen på utveckling. Han betonade att det inte alltid var nödvändigt att utvecklas, utan lyfte även betydelsen i att bevara och stabilisera det man redan hade i sitt lokalsamhälle:

> Sen är det ju väldigt viktigt att man måste ta det lite lugnt ett tag, vila upp sig lite. Inte gå på så in åt helsike hårt stup i kvarten. Då orkar man inte med, då är risken att man går på för hårt. Utan att organisera, så att man har en beredskap också. Att ta tag i saker när det händer någonting.-SB

Resultatet från intervjuerna visar också på betydelsen av de handlingar som utförs i syfte att få tillgång till nya resurser. Det är handlingar som utförs för att få tillgång till resurser som individen, eller i det här fallet, lokalsamhället inte har idag. Det är de instrumentella handlingarna (Lin 1999). Från intervjuresultatet framkommer att de instrumentella handlingarna är betydligt vanligare. Eller rättare sagt, instrumentella handlingarna är lättare att lyfta fram, de är mer konkreta. Det framkommer under intervjuerna att de instrumentella handlingarna ger en tydlig effekt som utifrån är enklare att peka på. Det kan allra tydligast visa sig i ett genomfört utvecklingsprojekt som bidrar med en konkret effekt, exempelvis en ny matbutik. Det överensstämmer även med teorin, då instrumentella handlingar ofta leder till instrumentella mätbara effekter. Alltså effekter som går att mäta och i de flesta fall även är materiella. Lin (1999) menar fortsättningsvis att expressiva och instrumentella handlingar inte behöver stå mot varandra. En handling kan vara expressiv såväl som instrumentell och effekterna av dessa handlingar gynnas av varandra. I de fallen kan en individ och lokalsamhället då nyttja effekterna av båda typerna av handlingarna.

I avsnitt sex återkommer diskussionen kring instrumentella och expressiva handlingar när effekterna av dessa kommer att lyftas. För att tydligare förstå hur handlingarna leder till effekter kommer nästa avsnitt att beröra det som är det centrala i användandet av socialt kapital, de sociala nätverk och kontakter som en individ har tillgång till.

5. Nätverk

I föregående avsnitt lyftes flera av de förutsättningar som är viktiga för en individ som omsätter sin kompetens till utveckling för sitt lokalsamhälle. Det här avsnittet fokuserar på förståelsen av de nätverk som individen använder sig av för att bidra till utvecklingen av sitt lokalsamhälle. En individs nätverk är den centrala delen i tanken om hur en individ kan använda sig av socialt kapital för att bidra till sitt lokalsamhälles utveckling. Avsnittet är uppdelat i tre delar. Den första delen fokuserar på de inre kontakterna och vilken roll de har. I den andra delen presenteras de yttre kontakternas betydelse. Slutligen diskuteras den process som sker från att en individ har tillgång till ett nätverk till att en individ använder sig av ett eller flera nätverk.

5.1 De inre kontakterna

För att tydligare förstå hur en person kan omsätta sina individuella kompetenser till utveckling för sitt lokalsamhälle behöver betydelsen av hur en person agerar i samverkan med andra personer inom lokalsamhället lyftas fram. Det är samverkan med personer inom det egna lokalsamhället som i det här avsnittet beskrivs som de inre kontakterna. Lin (1999) lyfter, i sin modell om socialt kapital, främst två förutsättningar för en individ för att kunna nyttja de resurser som finns tillgängliga genom det sociala kapitalet. Dels är det personens strukturella position, någonting som redogjordes för i tidigare avsnitt. Den andra förutsättningen, som delvis även den diskuterades i föregående avsnitt, som han lyfter fram är de kollektiva tillgångar som finns i en grupp. Den här studien omfattar kollektiva tillgångar som finns representerade dels i den lokala föreningen och dels i lokalsamhället i stort. De kollektiva tillgångarna kan exempelvis gestaltas som tillit inom en grupp, sociala normer och liknande förutsättningar som inte går att applicera på en individ utan snarare på ett kollektiv (ibid.). I Sverige finns det två tydliga exempel på olika kollektiva förutsättningarna i en landsbygdskontext, Bruksanda och Gnosjöanda. Bruksanda utgår från premisserna om ett samhälle där det funnit en lokalt dominerande arbetsgivare, vanligen bruket, som tagit ansvar för exempelvis sysselsättning. Den lokala arbetsgivaren har genom sitt ansvarstagande även förbättrat välfärden i hela samhället. Det har i sin tur inneburit att det inte funnits några större behov av entreprenörskap och nyföretagande. Tillsammans har detta

bidragit till att det inte funnits några större behov av samarbeten och sociala nätverk för att genomföra utveckling. När sedan den dominerande arbetsgivaren försvann, det lokala bruket stängdes igen och flyttade till annan ort, fanns där ingen aktör som axlade samma typ av ansvar. Gnosjöanda däremot, beskrivs som bruksandans motsats, där såväl entreprenörskap som företagande uppmuntras. Samarbeten mellan individer och företag florerar och starka sociala nätverk har bidragit till utvecklingen i hela samhället (Westlund, Forsberg, & Höckertin 2001).

Även om de två exemplen är varandras motsatser och ett samhälle inte behöver vara det ena eller det andra, är det en illustrering på skillnader i vad en kollektiv tillgång skulle kunna vara. I Gnosjötrakterna där det sedan tidigare finns starka sociala nätverk, är den kollektiva tillgången till socialt kapital genom starka sociala nätverk högre jämfört med en ort som kännetecknas av att ha en bruksanda. Med det sagt kan samhällen med bruksanda ha tillgång till andra typer av kollektiva tillgångar för andra typer av situationer. De kollektiva tillgångarna kan även variera mellan olika grupper, där en viss typ av social norm kan vara att föredra i en typ av grupp medan den inte alls passar in i en annan grupp (Lin 1999). Från intervjuerna framkommer det att kollektiva tillgångar spelat en betydande roll. En av de intervjuade som arbetat med utvecklingsfrågor i flera decennier i sitt närområde betonade just vikten av detta, där han i citatet nedan visar hur ett starkt lokalt engagemang kan vara en kollektiv tillgång:

> Oavsett om du har pengar eller vad som helst, så hjälper inte det om det inte finns ett lokalt engagemang. Och det är ju ingenting som är konstant eller fixar sig självt utan du måste ju hela tiden dra igång det från första början och sedan arbeta för att hålla det vid liv. Och för det ska fungera behöver de som engagerar sig även kunna lita på varandra och den som i slutändan fattar besluten. -GL

De inre kontakterna avser inte bara de kollektiva tillgångar som finns tillgängliga i lokalsamhället för en person att kunna använda. De inre kontakterna är också en resurs i sig. Det är en resurs som individer har tillgång till och kan använda sig av. Användandet sker genom att en individ mobiliserar de kontakter som den har tillgång till. Det är genom användandet och mobiliseringen av sina kontakter som individen kan nyttja det sociala kapitalet till sin och sitt lokalsamhälles fördel (Lin 1999). Resurserna som de inre kontakterna innebär kan bestå av kontakter som är ytliga såväl som mer ingående. Genom att använda sig av den typen av inre kontakter får individen tillgång till kontakter inom sitt egna nätverk. Individen får förutom kontakter inom det egna nätverket även tillgång till andras nätverk av kontakter som är sammanlänkade till de egna kontakterna. På det sättet kan en individ med ett starkt inre kontaktnät använda de resurser som finns tillgängliga inom en grupp eller ett samhälle. I praktiken kan den här typen av mobilisering av kontakter ta sig uttryck på olika sätt. En av de intervjuade lyfter poängen med att ta

sig lite tid över till att bara stanna och lyssna på andra invånare i samhället, vilket är ett sätt att bibehålla och stärka det inre kontaktnätet:

> Det gäller också att bevara detta (syftar på kontakten med andra personer i samhället). Jag är ju ute i butiken och när är jag är där pratar jag ju med folk. I butiken har vi så man kan stanna och ta en kaffe på plats för en tia typ, där stannar jag ofta och tar en kaffe och pratar med andra gäster. Dels skapar jag mig en bild av vad andra tycker, samtidigt syns även jag för andra. Tror det är viktigt för att andra ska kunna lita på mig, att jag syns i samhället. -FP

Utgångspunkten för att skapa ett starkt inre kontaktnät är alltså de förutsättningar som lokalsamhället erbjuder. En förutsättning som individen inte lika tydligt själv kan påverka är den kultur och de normer som råder inom lokalsamhället, de kollektiva tillgångarna. Hur en individ ändå kan påverka de kollektiva tillgångarna inom lokalsamhället återkommer senare i studien. Det en individ själv kan påverka av det inre kontaktnätet är de kontakter och nätverk som en individ själv har tillgång till. Tillsammans är både det individuella kontaktnätet och de kollektiva tillgångarna viktiga, där den ena delen fungerar som en förutsättning och den andra och något som bidrar med handlingsutrymme för individen (Lin 1999). Från intervjuresultatet framkommer det att det inre kontaktnätet har spelat en betydande roll för personerna i deras arbete med utvecklingsfrågor. En av de intervjuade, som arbetat med lokala utvecklingsfrågor under hela sitt liv, poängterar vikten av ett stort kontaktnät för att kunna skapa representativa styrelser. Här lyfter han fram de fördelar som en blandning av människor som bidrar med olika kvaliteter kan ge, exemplifierat i sin egen bygdegårdsförening:

> Det är svårt att veta vilka som ska sitta i en styrelse. Ska det vara sådan som sitter och klubbar, ska det vara sådan som driver, ska alla typer i byn vara representerade, ska vi ha driftiga entreprenörer. Ofta blir det en viss typ, men det behöver ju också vara en blandning. Just för att få flera olika typer av infallsvinklar… Så att, det är svårt att säga just det där behövs för att lyckas, för det behövs lite av varje. Att samla ett bra gäng. -SB

Från intervjuresultatet framkommer betydelsen av att ha en bred representation av olika typer av människor i de olika samhällsföreningarna. Det innebär i sin tur stora nätverk av inre kontakter. De intervjuade betonar samtidigt att det kan vara problematiskt att lyckas få en grupp av människor att dra åt samma håll. Det finns flera olika viljor, personer som kommer från olika bakgrund. Då kan det uppstå motsättningar mellan personer med helt olika agendor och ingångsvärden. Det är en terräng som kan vara svår att orientera sig i, en terräng som ställer stora krav på personen i ledning. En av de intervjuade som verkar i ett samhälle som arbetat med utvecklingsfrågor under flera decennier berättar här om svårigheterna att få medlemmarna och byinvånarna med sig:

> I början kändes det som 100 % var emot oss. De sa saker som ”vi ska inte ha med myndigheter att göra” och ”vi klarar oss ändå”. Då gällde det att övertyga dom om det här. Och då måste man först och främst ha en övertygelse själv om att det är rätt väg att gå. Och i början var det

> ingen lätt match att gå. Det blev slitningar mellan familjer och släkter, det var inget kul då. Den här typen av frågor (syftar på en nationalpark) kan påverka personer så direkt inpå, och folk utifrån som ska bestämma… Då krävdes det en slags uthållighet, oavsett om det fanns massa negativitet på mötena så märkte man att det förändrades succesivt. För min del handlade om att jag hade bestämt mig för att genomföra det här, och då gör jag det! Jag hade ju kunnat ligga hemma på min fåtölj, fiska lite och bara ha det skönt. Men nej det vill jag inte då. Jag vill genomföra det här jag tror är viktigt, det jag tycker är viktigt! -GL

De intervjuade understryker att den här typen av motstånd uppstår och är inte särskilt ovanlig. Driver man igenom förändring går det nästan att utgå från att lite motstånd kommer att uppstå. Generellt ökar motståndet ju mer radikal en förändring är, när en förändring sker utan förvarning, när syftet av en förändring inte är klarlagt och när personer påverkade av förändringen känner sig missgynnade av den (Bruzelius & Skärvad 2017). För de intervjuade personerna i den här studien handlar det om hur man hanterar den här typen av motstånd. Det framkommer från intervjuerna att det behöver finnas en uthållighet i det arbete man gör. Intervjuresultatet understryker samtidigt vikten av att få med sig resterande lokalsamhälle och om att skapa legitimitet för de förändringar som man vill genomföra. Lin (2002) menar att det är i de lägena som individernas egna legitimitet visar sig vara av betydelse. En persons inre kontaktnät kan då vara av betydelse för att minimera och hantera det motstånd som kan komma att uppstå. I förlängningen kan det även ge legitimitet till personen som genomför eller möjliggör förändringarna.

Det inre kontaktnät som lyfts fram som viktigt under intervjuerna är avgörande för att skapa samverkan. Under intervjuerna framhävdes en ”vi-känsla” som även bidrar till att minska motståndet inom lokalsamhället till de förslag som läggs fram. För att en person ska kunna använda sig av sitt nätverk fullt ut behöver det även finnas ett yttre kontaktnät. I den här studien representerat av de kontakter en individ har utanför det egna lokalsamhället. I nästkommande avsnitt presenteras de yttre kontakterna ytterligare.

5.2 De yttre kontakterna

I föregående avsnitt lyftes betydelsen av en individs inre kontaktnät för att kunna bidra med utveckling till sitt lokalsamhälle. Det inre kontaktnätet står sig dock inte särskilt starkt om det inte kompletteras med ett yttre kontaktnät. Från intervjuerna framkommer det att kontakter med andra lokalsamhällen eller representanter från näringslivet utanför det egna lokalsamhället är viktiga. De yttre kontakterna som det här avsnittet främst fokuserar på är kontakterna med olika typer av myndigheter. Lin (1999) framhäver sociala kontakter som kan influera andra personer i maktställning som viktiga, alltså sociala kontakter med personer som kan fatta

beslut gällande en själv eller i det här fallet lokalsamhället. Den typen av kontakter kan genom personernas strategiska positioner innebära att tillgången till värdefulla resurser ökar för individen och i förlängningen även lokalsamhället. Sådana kontakter kan i sin tur innebära nya möjligheter och ett än större handlingsutrymme för den enskilda individen. Ett tydligt exempel på detta är uttrycket ”lägga in ett ord för någon” som faktiskt är av vikt när det kommer från en person i maktställning (ibid.). Ett sådant influerande har även visat sig vara viktigt, det framkommer från intervjuresultatet. De intervjuade berättar att en person i maktställning i många fall kan vara en person i beslutande roll på någon myndighet. Det skulle exempelvis kunna vara en handläggare på länsstyrelsen som beslutar ifall ett projekt ska få tillgång till ekonomiska medel eller inte. Det kan också vara en kommunal politiker som driver frågan om att lägga ner den lokala skolan. Det framkommer under intervjuerna att dels den egna erfarenheten med arbete från myndighetsvärlden är av betydelse, men dels även de kontakter som de intervjuade har haft med personer från olika myndigheter. En av de intervjuade som i flera år själv arbetade som kommunpolitiker hade under sina år byggt upp ett stort kontaktnät. Det kontaktnätet har han idag stor nytta av i kontakten med myndigheter för sin samhällsförenings räkning. I citatet nedan lyfter han vikten av kontakterna i sig och betonar vikten av sin egna erfarenhet och förståelse av myndighetsvärlden:

> Vi har ju försökt vara lite smarta där och varit förutseende och varit i kontakt med en beslutsfattande person och frågat lite mer om vad de behöver veta och vad vi behöver göra… Och de kan man ta med sig senare till ny ansökningar, då lär man ju sig med tiden. Men det är ju inte lätt för de som gör det första gången som inte har erfarenheten från myndighetsvärlden. -BÅ

Det yttre kontaktnätet bistår individerna med såväl kunskap som handlingsutrymme. Ett sådant handlingsutrymme behövs för att kunna driva igenom den gemensamt önskade utvecklingen i lokalsamhällena. Resultatet från intervjuerna visar att den här typen av kontakter med personer från olika typer av myndigheter i vissa fall har fungerat som en bas för idéutbyte. I andra fall har det fungerat som en källa till beslutsfattande, där kontakterna med personer verksamma på myndigheter har underlättat genomförandet av ett specifikt projekt. En av de intervjuade betonade att det även finns mycket att lära genom kontakter med myndigheter, i det här fallet med länsstyrelsen. Han såg kontakten med länsstyrelsen som en källa till kunskapsutbyte, ett tillfälle där såväl han själv som myndighetspersonen kunde lära sig och skapa förankring i de man arbetar för. Här är en del av hans resonemang:

> Jag hade kunskap genom mina kontaktnät, jag kunde höra mig för om olika sakfrågor. När vi sökte stöd från länsstyrelsen och fick deras tjänstemän på vår sida fick vi ju även kunskap därifrån….Det går att sammanfatta många års arbete såhär. Man arbetar i grupper, skapar en förankring. Det kan verka lite enkelt när man pratar om det, men det handlar om mycket

> pappersarbete, problematisera och ha ett övergripande perspektiv för att kunna få det stöd man behöver. -GL

Samtliga av de intervjuade lyfter kontakterna med myndigheter som en betydande del i utvecklingen av sitt lokalsamhälle. Intervjuresultatet visar att flera av de utvecklingsprojekt som drivs igenom finansieras av olika typer av bidrag. Det är bidrag som i sin tur beviljas av någon myndighet, vilket innebär att en kontakt gentemot den myndigheten kommer att uppstå. Det kan vara kommunen, länsstyrelsen eller Boverket för att nämna några av de exempel som lyftes fram under intervjuerna. Omfattningen av de intervjuades kontakt med myndighetspersoner skiljer sig åt. Det framkommer dock från intervjuerna att kontakten med personer verksamma inom myndighetsvärlden är av stor betydelse. De spelade exempelvis en avgörande roll ekonomiskt, huruvida föreningarna skulle få ekonomisk stöttning till de projekt de ville genomföra. En av de intervjuade är själv anställd hos länsstyrelsen och genom sin yrkesroll deltagare i ett projekt som arbetar för att utveckla ett lokalsamhälle. Hon reflekterar utifrån ett perspektiv som avlönad i ett ideellt projekt för lokal utveckling kring just kontakten med myndigheter:

> Jag tror att man ska komma fram till vad det är man vill jobba för, och ut efter dom premisserna titta på vilka medel det finns att söka för det här. För det är en grundbult om man verkligen vill åstadkomma någonting. Då måste man försöka få fram lite medel. Och det finns ju på lite olika ställen, men det är snårigt, att sondera terrängen. Vilka myndigheter eller organisationer är det som jobbar med den här frågan? Vad finns det för bidrag att söka där? Eller andra typer av stöd. Vilka personer inom de här myndigheterna ska man kontakta? Och vilka frågor har vi som är gemensamma med andra? Har man en fråga som man kan driva parallellt med en myndighet eller organisations mål och syften, då kan det ju vara ganska så mycket lättare… Att sondera den terrängen är ju ett viktigt första steg. -MF

Citatet ovan visar på att det inte är en helt lätt terräng att arbeta i för en person som behöver samverka med olika myndigheter. Det framkommer under intervjuerna att det för en person utan erfarenheter eller kontakter från myndighetsvärlden finns ganska stora svårigheter att veta vem man bör vända sig till. Saknas erfarenheten av liknande arbete är det inte helt självklart vilken myndighet som ansvarar för vilken fråga, eller vilket typ av bidrag som kan sökas för vilket projekt. Intervjuresultat visar att det i den typen av lägen är en stor fördel av att ha personliga kontakter med i alla fall någon myndighet. För även om inte kontaktpersonen på den specifika myndigheten egentligen ansvarar för den fråga som gäller det specifika projektet kan myndighetspersonen genom sitt kontaktnät bistå med hjälp. En sådan hjälp kan möjliggöras av att det skapas tillgång till myndighetspersonens kontaktnät. Ett kontaktnät som i sin tur öppnar upp för ett större användande och som kan bistå individen att skapa kontakter med rätt typ av personer för den specifika frågan. I nästa avsnitt fortsätter diskussionen kring hur processen från en individs tillgång av socialt kapital till användande av socialt kapital kan se ut.

5.3 Från att ha tillgång till socialt kapital till att använda sig av socialt kapital

Det är när en individ använder sig av de inre och yttre kontakterna som nyttjandet av kan socialt kapital ske. Lin (2002) menar att socialt kapital finns inbäddat i sociala nätverk och relationer. Det är genom en individs handlande som tillgången till de sociala kontakterna övergår till ett användande av desamma. Det sker då en mobilisering av det sociala kapitalet, alltså använder sig individen av sina kontakter. När en individ går från att ha tillgång till att använda sig av det sociala kapitalet gör individen detta med hjälp av de direkta och indirekta sociala relationer som den har tillgång till. Individen använder då sitt nätverk i syfte att få tillgång till resurser som finns inbäddade i dels det egna nätverket och dels andras nätverk. De inbäddade resurserna inom de sociala nätverken kan vara materiella ting lika gärna som symboliska ting. I tidigare avsnitt exemplifierades dessa av de fördelar som de inre och yttre kontakterna har gett individerna. Det är när en individ aktiverar dessa inbäddade resurser och går från att ha tillgång till ett kontaktnät till att faktiskt använda kontaktnätet som användandet av socialt kapital sker. Användandet kan ske för egen vinning, eller som i den här studien för lokalsamhällets utveckling.

I processen där en individ kan nyttja de resurser som finns inbäddade i de sociala nätverk och band som individen själv har koppling till är även individens handlande av betydelse. I den modell som presenterades under teoriavsnittet lyftes en individs syfte som en av de förutsättningar som påverkar en individs förmåga att kunna använda sig av socialt kapital för sitt lokalsamhälles utveckling. Lin (2002) betonar framförallt betydelsen av instrumentella handlingar. Instrumentella handlingar är de som konkret motiverar en investering i relationer och nätverk i syfte att ge en individ tillgång till nya sociala resurser som, i den här studien, används för lokalsamhället. Samtidigt betonar Lin att investeringar i relationer och nätverk är begränsade. Dessa investeringar är dels begränsade av de strukturer där resurserna finns tillgängliga och dels av vilken strukturell position som individen själv innehar. Alltså är individen begränsad av sin egen position i den sociala struktur där den befinner sig. Samtidigt är individen beroende av de nätverk och relationer som existerar i den struktur individen agerar inom, vilket i sin tur påverkar tillgången till sociala resurser. På så sätt kan en individ genom sitt handlande, på ett framgångsrikt sätt, nyttja de resurser som finns tillgängliga inom de nätverk individen har tillgång till (ibid.).

Det är en individs strukturella position, de kollektiva tillgångar den har tillgång till samt syftet med individens handlande som utgör förutsättningarna för användandet av socialt kapital. Med de förutsättningarna kan en individ använda sig av det sociala kapitalet för att frigöra resurser som finns inom de olika tillgängliga nätverken av sociala kontakter. I tidigare avsnitt beskrivs dessa sociala kontakter

som inre och yttre kontakter. Det är genom användandet av socialt kapital som en individ kan nyttja sina erfarenheter, sin sociala position och sitt nätverk för att bidra med effekter som gynnar lokalsamhällets utveckling (Lin 2002). I kommande avsnitt kommer det att tydligare presenteras olika slags effekter som kan komma att uppstå med exempel tagna från intervjuresultatet.

6. Vad får vi då av detta?

I det här avsnittet presenteras de effekter som kan komma att uppstå genom den process som sker när en individ använder sig av socialt kapital för sitt lokalsamhälles utveckling. Det är viktigt att påpeka att effekterna inte nödvändigtvis är en följd av den enskilda individens påverkan utan att det snarare kan vara ett sätt att förklara hur användandet av socialt kapital kan bidra med att skapa effekter för ett lokalsamhälle. Effekterna som presenteras kommer att sättas i en större kontext med ett extra fokus lokalsamhällenas framtid. En av de huvudpunkter som presenteras i avsnittet är tanken om att skapa en mer långsiktigt hållbar utvecklingsstruktur. En slags tanke om ett balanserat och stabiliserat lokalsamhälle med möjlighet till fortsatt utveckling. I avsnittet framkommer även vikten av engagemang inom lokalsamhället för att underlätta för framtida individers och lokalsamhällens förutsättningar till framtida utvecklingsprocesser.

6.1 Genomförda projekt

Den mest konkreta och uppenbara effekten som personer kan bidra med genom användandet av sociala kapital för sitt lokalsamhälles utveckling åskådliggörs av genomförda projekt. Det är projekt genomförda med avsikt att utveckla lokalsamhället. Det kan vara allt från mindre projekt till större mer omfattande projekt. Resultatet från intervjuerna visar exempel på projekt som verkar för fler bostäder på landsbygden, lokala matvarubutiker, bredbandsutbyggnad, anläggning av naturreservat bland mycket annat. Även om de här projekten givetvis inte endast kan tillskrivas enskilda personer, någonting de intervjuade verkligen vill understryka, har personerna trots detta innehaft viktiga roller och definitivt bidragit till att projekten har kunnat att genomföras. Det är dock viktigt att poängtera problematiken med att förstå i vilken utsträckning en enskild individ har haft på ett specifikt projekt och framförallt på ett lokalsamhälles utveckling. Det framkommer under intervjuerna att det är svårt att bedöma vilka effekter som kan tillskrivas till de ledande personerna och således vara en direkt konsekvens av användandet av socialt kapital. Den här studien fokuserar å andra sidan på att beskriva relationer och processer snarare än att söka fastställa påverkanseffekt eller de orsakssamband som leder till utvecklingseffekter.

Tidigare presenterades Lins (1999) skillnader mellan instrumentella och expressiva handlingar. De instrumentella handlingarna är de handlingar som består av en individs försök att få tillgång till resurser den inte redan har tillgång till. De expressiva handlingarna avser istället de handlingar en individ utför när individen försöker bibehålla de resurser den redan har tillgång till. Lin (1999) belyser tre olika typer av avkastning för de instrumentella handlingarna. De kan identifieras som politisk, ekonomisk och social avkastning. Lin menar fortsättningsvis att avkastningen gäller för en individ som använder sig av det sociala kapitalet för egen vinning. Eftersom den här studien undersöker hur lokalsamhället kan gagnas innebär det liknande typer av avkastning, fast anpassat för ett lokalsamhälle. Den politiska avkastningen kan innebära ett ökat politiskt förtroende för de projekt som genomförs i lokalsamhället. Den ekonomiska avkastningen kan utgöras av de ekonomiska stöd som ett projekt bistås med för att kunna genomföras. Slutligen kan den sociala avkastningen bidra till lokalsamhällets gemensamma sociala kapital, det som tidigare lite förenklat presenterades som en kollektiv resurs. Från en av intervjuerna kan ett exempel på den politiska avkastningen tydliggöra sambanden. Den intervjuade har under flera år drivit ett projekt med kooperativt boende. En av de viktigaste samarbetspartnerna i det projektet har varit kommunen. Kommunen har dock inte alltid varit positivt inställd till projektet. Här lyfter hon hur bland annat kommunens inställning gentemot projektet har ändrats med tiden:

> I början blev vi nästan skrattade år från kommunhåll och man kände sig inte respekterad av kommunen. Att jämföra med idag när man får jättemycket cred både utav banken och kommunen för att vi har gjort allting rätt… det har ju gjort att man idag kanske blir lite mer tagen på allvar. -GH

Intervjuresultatet visar att flera av de projekt som genomförs i den här typen av utveckling på landsbygden gäller instrumentella handlingar. Avsikten med instrumentella handlingar är att tillhandahålla resurser till lokalsamhället som tidigare inte fanns där. Det kommer ofta från samhällen där det finns en framåtanda, en vilja till att hela tiden utvecklas. Resultatet från intervjuerna visar att viljan till att hela tiden fortsätta utvecklas finns hos såväl de ledande personerna som resten av invånarna i lokalsamhället. Det finns i alla dessa lokalsamhällen en vilja till utveckling, att genomföra fler utvecklingsprojekt. Projekten behöver inte alltid handla om konkreta resultat, de behöver inte mynna ut i en lokal matbutik eller byskola. Exempelvis kan ett projekt även vara samarbetsprojekt. Ett sådant samarbetsprojekt kan gå ut på att öka samarbetet antingen inom den egna regionen eller med andra regioner eller i vissa fall även andra länder. En av de intervjuade lyfte ett sådant projekt som han själv deltog i med syfte att öka besöksnäringen. Där betonar han hur projektet till en början bidrog med idéer och ett kunskapsutbyte och det var till en början inga konkreta effekter som lokalsamhället kunde ta del av. Det var först efter några år som projektet började ge konkreta effekter. Effekterna kom

då i form av en ökad marknadsföring för lokalsamhället och i längden även ett större intresse för bygden. Han lyfter här fram poängen med den typen av mer långsiktiga projekt, där inte de konkreta effekterna är lika tydliga:

> I de här lite större samarbetena kan vi förhoppningsvis få lite marknadsföring till bygden som i sin tur kan ge lite mer besökare. Och får vi fler besökare kan det förhoppningsvis leda till mer invånare så småningom. Är det intressant och nytt, så är det fler som kan tänka sig att bo här. - SB

När ett projekt sträcker sig långt efter den ursprungliga projekttidsramen och skapar mervärden för lokalsamhället kan det urskiljas en annan typ av effekt. Intervjuresultatet visar att den typen av mer långsiktigt effekt är betydligt svårare att uppnå, samtidigt som det är någonting som lokalsamhällena eftersträvar. De långsiktiga effekterna är väl sammanbundna med tankar om framtid och hur utvecklingen av lokalsamhället ser ut över tid. För att förstå vilken roll det sociala kapitalet kan spela i utvecklingen av lokalsamhällena framgent kommer nästa avsnitt introducera de ledande personernas egna syn på framtiden för deras lokalsamhälle.

6.2 Framtid – Bevara, involvera fler och skapa engagemang

Det går inte att diskutera utveckling av lokalsamhällen, vilken ingång man än använder sig av, utan att beröra framtiden. Framtid och utveckling är två begrepp som hör ihop, som lever i symbios. Det är därför viktigt att presentera hur de intervjuade i den här studien ser på framtiden för sina lokalsamhällen. Ett generellt problem med landsbygdssamhällen är en allt högre medelålder, där framförallt ungdomar och unga vuxna väljer att flytta därifrån. En utflyttning som sker samtidigt som den äldre generationen bor kvar och blir allt äldre (Tillväxtverket 2020). Resultatet från intervjuerna understryker detta som någonting problematiskt. En allt högre medelålder är en av de frågor som de intervjuade inom sina utvecklings- och intresseföreningar arbetar intensivt för att hantera. En av de intervjuade startade tillsammans med sin förening upp ett föreningshus. Det fungerar som en mötesplats för hela bygden och där anordnar föreningen en rad olika evenemang. Här berättar han om hur de försöker hantera den höga medelåldern genom att allt tydligare involvera fler yngre:

> Det är ju en ganska hög medelålder här ute, men vi kommer ju få en föryngring. Det är eftertraktade bostäder i området och vi arbetar med att involvera den yngre nya generationen. Visionen är att få den här Vi-känslan, att vi blir som en enda stor familj…. Vi hjälper ju

> länsstyrelsen med att anordna fika, vi bjuder in kommunen samtidigt som vi anordnar barnkalas och kafferep. -TN

Det är ett återkommande tema, den där ”vi-känslan”, känslan av tillhörighet inom lokalsamhället. Skapandet av ”vi-känsla”, en känsla av gemenskap är någonting som stärker det gemensamma sociala kapitalet som i tidigare avsnitt beskrevs som en kollektiv resurs inom lokalsamhället (Lin 1999). Resultatet från intervjuerna visar att även om medelåldern är hög finns det allt som oftast en liten grupp av yngre personer i lokalsamhällena. Det är i många fall inflyttade barnfamiljer, en grupp som föreningarna ofta arbetar för att involvera. De kan ske genom att lokalsamhällena eller föreningarna försöker vara mer inbjudande. Det exemplifieras under intervjuerna att det kan handla om inbjudningar till att delta i olika föreningar. Det kan vara inbjudningar riktade till vuxna, men även till barn. Det framkommer under intervjuerna att syftet är att skapa ett intresse hos de nyinflyttade, det behöver inte vara någon stor och tidskrävande roll. De nyinflyttade får börja i det lilla och med tiden ta mer och mer ansvar. *På så sätt skrämmer vi inte iväg dem,* som en av de intervjuade uttryckte sig. Resultatet från intervjuerna visar samtidigt på en förståelse för att framförallt barnfamiljer inte har tid att lägga på att vara fullt så delaktiga som vissa andra. Flera av de intervjuade vittnar själva om hur deras eget engagemang växlade upp först när barnen blivit vuxna och flyttat ut. Det visar sig även från intervjuerna att bland de aktiva i samhälls- och intresseföreningarna är en betydande majoritet pensionärer.

Det framkommer under intervjuerna att den höga medelåldern i vissa fall kan upplevas som ett problem. För att undvika en allt för hög medelålder inom intresseföreningarna behöver dels de yngre barnfamiljerna men även ungdomarna i lokalsamhället involveras kring utvecklingsfrågorna. Resultatet från intervjuerna visar att ungdomar kan bidra med idéer och perspektiv som den äldre generationen inte på samma sätt har möjlighet till. Det finns en tro på att ungdomarna faktiskt bör vara med och påverka. Resultatet understryker vikten av en blandning av personer från olika generationer för att kunna svara upp till alla behov som finns i ett lokalsamhälle. En sådan blandning av generationer underlättar även för att i framtida frågor kunna representera föreningens alla önskemål. Det är i dessa tankebanor som vikten återigen betonas av att involvera en så stor del av lokalsamhället som möjligt. En stor involvering i frågor gällande lokalsamhällets utveckling som i sin tur kan leda till att skapa ett engagemang som håller över tid. En av de intervjuade har under flera år drivit ett projekt som tagit mycket tid och kraft. Hon ser på sitt egna engagemang som ett maratonlopp. Där behöver engagemanget och det arbete hon lägger ner vara hållbart över tid. Här är hennes syn på sitt engagemang och hur det ska se ut i framtiden:

> Det gäller att vara eldsjäl också, det måste vara tidsbegränsat arbete. Du kan inte säga till dig själv att så här ska du hålla på resten av ditt liv. När vi var i början av det här projektet då hade

> vi ett mål om det här hyreshuset, att vi ska hyra ut det, få in hyror. Vi kunde verkligen genom olika beräkningar visa att det här kommer att gå runt. Det kommer täcka el, vatten och avlopp och räntor och amorteringar… Det säger ju banken också, att budget håller. Det gjorde att man orkade. Så nu får vi inte sabba det vi har gjort tills nu. Det är ett maratonlopp. Men man kan inte tänka sig ett oändligt maratonlopp, där man inte ser något slut på det. Framförallt kanske inte samma personer kan kasta sig in ett nytt maratonlopp. -GH

Engagemanget är således något som de intervjuade lyfter som en förutsättning för utveckling, samtidigt kan det vara en av effekterna av utvecklingsprocesser och genom mobilisering av det sociala kapitalet. Det är genom användandet av det sociala kapitalet som även möjligheten till att skapa nya nätverk och fler kontakter kan uppstå. Med hjälp av den strukturella positionen, de nätverk som en individ har tillgång till och med det kollektiva syftet om att utveckla hela lokalsamhället kan även möjligheter för fler personer inom lokalsamhället att engagera sig att skapas. I Lins (1999, 2002) teorier bidrar det med individuella effekter. Resultatet från intervjuerna visar att det i det här fallet även kan gynna kollektivet. Utfallet kan då mynna ut i kollektiva effekter, i det här fallet i form av ett ökat engagemang. En av de intervjuade lyfte sambandet mellan idéskapande och engagemang. I hans lokalsamhälle har det genomförts flera projekt med ett lyckat resultat. Det har lett till att intresset för nya projekt har ökat. Här resonerar han kring hur idéskapande leder till engagemang:

> Idéer finns ju, och börjar man lite med en idé, då kommer nästa. Och då har man efter ett tag en idébank. Genomför vi några av idéerna, ja då kommer det att komma ännu fler idéer, för finns det även en tro på att det kommer att genomföras… Sen så tittar man på de här idéerna som vi har så inser man att det finns väldigt mycket i ett litet samhälle. -FP

Även om inte personen i citatet ovan direkt nämner ordet engagemang utan istället syftar på idéer finns det en parallell att dra till tanken om engagemang. Det är genom att idéer tidigare har genomförts det skapas ett underlag och en tro på att fler idéer i framtiden kommer att lyckas. Det kan i sin tur leda till större ett engagemang för nya idéer och för utvecklingen av lokalsamhället. De ökade engagemanget tillsammans med de mer konkreta effekterna kan då skapa ny möjligheter för en än mer långsiktigt hållbar effekt. Det är en effekt som ligger till grund för en fortsatt utveckling med nya och bättre förutsättningar. I nästa avsnitt kommer denna och tanke om en ny utvecklingsstruktur att diskuteras ytterligare.

6.3 En ny utvecklingsstruktur

Även om tillvägagångssätten skiljer sig åt i hur utvecklingen av deras lokalsamhällen ser ut bland de intervjuade, delar de alla ett gemensamt mål om att skapa lösningar som är hållbara över tid. Resultatet från intervjuerna visar att oavsett om personerna har varit aktivt ledande i utvecklingen av lokalsamhället

eller i mer av processledande roll finns det en vilja om att skapa ett lokalsamhälle som även lever vidare efter att deras egen inblandning minskat. Det är i första hand inte kortsiktiga effekter som är målet med utvecklingen, även om de gärna och ofta lyfts fram. Det beror snarare just på att kortsiktiga effekter i många fall är konkreta och enkla att lyfta fram. Det är de långsiktiga effekterna som de intervjuade betonar som det egentliga målet med utvecklingen av sina lokalsamhällen.

I tidigare avsnitt lyftes det bland annat fram att avsikten med en majoritet av projekten som har genomförts i lokalsamhällena är att tillskansa sig nya resurser. Det har alltså genomförts som en instrumentell handling (Lin 2002). Resultatet från intervjuerna visar att projektens syfte i flera fall varit att bidra med någonting till samhället som inte fanns där tidigare. Andra projekt visar sig även ha ett expressivt syfte. Projekt med ett expressivt syfte avser snarare till att bevara de resurser som redan finns inom lokalsamhället. Den typen av projekt visar sig inte i lika hög utsträckning ge samma konkreta effekter. För att skapa en hållbar och långsiktig utveckling i samhället behöver det inte alltid ske en utveckling där nya resurser tillskansas till lokalsamhället. En av de intervjuade hade erfarenhet av att arbeta med lokalutveckling från flera olika platser. Han underströk just att utveckling inte alltid behöver handla om att bygga nytt. I vissa fall handlar det snarare om att skapa en kultur som underlättar för framtida beslut. Här diskuterar han kring just detta:

> Det är olika faser, olika kulturer, som kräver olika typ av individer och personer… Ska man nå framgång långsiktigt så måste det bildas … en kultur där man är överens som saker. Där man ger en legitimitet till de beslut som fattas. Men där det fortfarande finns olika intressen såklart.- SB

I citatet ovan lyfter den intervjuade betydelsen av att skapa en kultur inom lokalsamhället som är anpassad till en långsiktig utveckling. En kultur där man tillsammans inom lokalsamhället kommer fram till gemensamma beslut och på den vägen skapar en legitimitet för de besluten som fattas. I en sådan kultur är målet att minska beroendet av de enskilda personerna. Istället finns det ett mål om att skapa en plats som möjliggör för fortsatt utveckling även utan de ledande personernas inblandning. Ett sådant lokalsamhälle ska utgå från en långsiktigt hållbar struktur för såväl lokalsamhället som för personerna som bor där. En sådan plats där beroendet av enskilda personer minskar.

Intervjuresultatet visar att en tanke om en ny långsiktig utvecklingsstruktur till stora delar handlar om att kombinera utveckling med ett upprätthållande eller en stabilisering av lokalsamhället. Syftet med en sådan stabilisering är att bidra till ett motståndskraftigt lokalsamhälle, ett samhälle som är väl förberett mot möjliga framtida hot. Samtidigt ska lokalsamhället vara välkommande för nya idéer. Det kan innebära ett lokalsamhälle som utvecklas av såväl instrumentella som expressiva handlingar och följaktligen får såväl instrumentella och expressiva

effekter. Instrumentella effekter i form av nya resurser och expressiva effekter i form av att på ett bättre sätt tillvarata de resurser som redan finns (Lin 1999). Under intervjuerna framkommer det att båda typerna av effekter är av betydelse och kan bidra till att skapa långsiktigt hållbara lokalsamhällen. Samtidigt är inte denna nya utvecklingsstruktur ett konkret mål utan det framkommer under intervjuerna att det snarare handlar om ett ideal, en abstrakt tanke om hur utvecklingen av ett lokalsamhälle kan se ut. I nästa avsnitt sammanfattas resultatet från hela studien och de huvudsakliga slutsatserna lyfts fram där tanken om en ny typ av utvecklingsstruktur är en av dem.

7. Slutord

I det här avsnittet knyts uppsatsen ihop i sin helhet. Avsnittet sammanfattar den process som kan ske när en individ använder sig av socialt kapital för utveckling av sitt lokalsamhälle. Här ges också reflektioner över hur resultatet kan tolkas samt tankar om framtida möjliga studier inom ämnet.

Syftet med den här studien har varit att undersöka betydelsen av kompetenserna hos ledande representanter inom civilsamhället och deras möjligheter omsätta sina kompetenser till utveckling för sitt lokalsamhälle, med hjälp av socialt kapital. Detta har skett genom intervjuer med personer som är verksamma inom olika typer av föreningar på landsbygden. Personerna har verkat inom föreningar som aktivt arbetar för att utveckla den lokala bygden. För att förstå personernas roll har begrepp som strukturell position och kollektiva tillgångar använts (Lin 1999, 2002). Det är begrepp som ska bidra till att förstå vilka förutsättningar en individ har för att kunna använda sig av socialt kapital med syfte att bidra med utvecklingen av sitt lokalsamhälle. Den strukturella positionen är ett övergripande uttryck för att förklara en del av de förutsättningarna. Tidigare erfarenheter, kompetenser, olika typer av ledarskap är en del av de faktorer som har påverkat den strukturella positionen. En annan påverkande faktor har varit syftet med individernas handlande. Lin pekar ut två typer av handlande, det instrumentella och det expressiva handlandet. Det instrumentella handlandet avser det handlande där syftet är att tillskansa sig nya resurser. Det expressiva handlandet avser att bevara de resurser som redan finns inom ett lokalsamhälle. Det expressiva handlandet lyfts fram som viktigt, om än inte lika vanligt förekommande som det instrumentella handlandet. Kollektiva tillgångar är å andra sidan tillgångar som finns tillgängliga för flera personer inom lokalsamhället, alltså tillgångar som en grupp av individer har tillgång till (ibid.). Resultatet visar att de kollektiva tillgångarna utgörs till stor del av immateriella tillgångar, där exempelvis det generella engagemanget inom lokalsamhället utpekas som betydelsefullt. De kollektiva tillgångarna kan något förenklat beskrivas som ett lokalsamhälles kultur. Den strukturella positionen, tillsammans med de kollektiva tillgångarna och avsikten till individens handlande utgör en individs förutsättningar att kunna nyttja socialt kapital för utvecklingen av sitt lokalsamhälle, enligt den teoretiska modell som studien utgår ifrån.

Det är en individs nätverk som utgör spelplanen för användandet av socialt kapital enligt den modell som används i studien. Det är genom individens sociala nätverk som utrymme kan skapas till att använda de resurser som finns inbäddade i det sociala kapitalet. I studien har individens nätverk indelats i två kategorier. Den första kategorin är individens inre kontaktnät. Det inre kontaktnätet syftar på de kontakter som individen har inom samhället. Det kan exemplifieras av kontakter inom den lokala utvecklingsföreningen eller andra invånare i lokalsamhället. Den andra kategorin är de kontakter som i studien presenteras som individens yttre kontakter. Därtill räknas kontakter som individen har utanför det egna lokalsamhället. Det kan exempelvis vara företags- eller myndighetspersoner. I studien diskuteras främst betydelsen av erfarenhet från och kontakt med personer verksamma inom myndighetsvärlden. Det är genom individens egna nätverk som individen även får tillgång till andra individers nätverk. Tillsammans med de andra nätverken kan då individen mobilisera de kontakter finns tillgängliga inom flera olika nätverk. Det är i mobiliseringen av dessa kontakter som användandet av socialt kapital sker. I den processen kan en individ nyttja sina erfarenheter, sin sociala position och sitt nätverk för att skapa effekter (Lin 2002). Studien visar att genom användandet av socialt kapital kan enskilda individer bidra till att skapa effekter som kan innebära en utveckling för hela lokalsamhället.

En av de effekterna som intervjuresultatet visar är de konkreta projekt som har genomförts. Däribland lyfts projekt som ger konkreta resultat, projekt som bidrar med någonting nytt till lokalsamhället. Enligt Lin (1999) är detta instrumentella effekter, alltså effekter som bidrar med resurser som inte fanns i lokalsamhället tidigare. För att skapa en hållbar utveckling över tid i lokalsamhällena visar studien också på betydelsen av expressiva effekter. De expressiva effekterna lyfts framförallt genom diskussioner om framtiden, där en idealbild om en ny typ av utvecklingsstruktur utkristalliseras. En sådan utvecklingsstruktur kan i sin tur underlätta för utveckling i framtiden, exempelvis genom att skapa en kultur inom lokalsamhället som främjar lokala utvecklingsprojekt och ett större engagemang för lokala utvecklingsfrågor. Det kan innebära att de tidigare nämnda kollektiva tillgångarna ökar, vilket i sin tur förbättrar förutsättningarna för andra individer inom lokalsamhället. Det ska påpekas att denna utvecklingsstruktur inte är en konkret effekt utan snarare idealbild av ett lokalsamhälle som de intervjuade strävar efter. Grundtanken med en sådan utvecklingsstruktur är att balansera de expressiva effekterna med de instrumentella effekterna. Ett sådant samhälle kan utvecklas framåt samtidigt som det stabiliserar sig självt.

I den här typen av studier är det svårt att se i hur stor utsträckning det är individen som faktiskt påverkar lokalsamhällets utveckling eller om det hade skett utan individens inblandning. Därför är det svårt att säkerställa kausala samband mellan individen och lokalsamhällets utveckling, vilket inte heller är syftet med denna

studie. Däremot är resultatet av intresse ur flera synpunkter. För det första går det att klargöra att enskilda personer faktiskt spelar en avgörande roll för utveckling av lokalsamhällen, se även Essen och Ydremark (2020). Det är någonting som den här studien styrker, även om det kan finnas en tendens från enskilda personer att inte ta åt sig den äran själva. Studien visar på att enskilda egenskaper och kompetenser använda inom rätt typ av nätverk har spelat en betydande roll för utvecklingen av lokalsamhällen. För det andra visar studien på en utveckling som dels bidrar med konkreta effekter, men också som stärker upp och stabiliserar lokalsamhället. I den slutsatsen har Lins (1999) teorier om instrumentellt och expressivt handlande spelat en avgörande roll för att förstå tanken om en balanserad utveckling. För det tredje vill jag lyfta fram det teoretiska användandet av socialt kapital och hur den här studien visar dess flera olika användningsområden. Den teoretiska ansatsen i den här studien utgick från Lins (1999, 2002) teorier om socialt kapital men har anpassats för att se hur användandet av socialt kapital kan gynna ett kollektiv snarare än en individ. Det har inneburit förändringar av den teoretiska modellen och nya antaganden. Applicerandet av den anpassade teoretiska modellen har trots detta fungerat väl.

I framtida forskningsstudier inom ämnet kan detta sätt att använda sig av socialt kapital vara intressant. Det vore intressant ur aspekten att modellen förklarar hur en individ kan, utifrån sina förutsättningar, förbättra situationen för ett kollektiv. Det ger nya perspektiv till forskningen när man dels försöker förklara utvecklingen av ett lokalsamhälle på individuell nivå samtidigt som man tar hänsyn till den kollektiva aspekten. Fortsättningsvis rekommenderas även ytterligare studier om instrumentella och expressiva effekter och hur olika slags effekter kan balanseras för att skapa en långsiktigt hållbar utvecklingsstruktur. Slutligen rekommenderas även fortsatta studier kring vilken roll enskilda personer mer konkret kan spela för utvecklingen av ett lokalsamhälle.

Referenser

Aldrich, D.P. & Meyer, M.A. (2015). Social Capital and Community Resilience. *American Behavioral Scientist*, 59 (2), 254–269. https://doi.org/10.1177/0002764214550299

Asplund, C. (2009). Samhällsentreprenörer för lokal och regional utveckling. I: M, Lundqvist (red.) *Samhällets entrepenörer: En forskningsantologi om samhällsentrepenörskap.* Stockholm: KK-Stiftelsen, 17

Borén, T. & Schmitt, P. (2021). Knowledge and place-based development – towards networks of deep learning. *European Planning Studies*, 1–18. https://doi.org/10.1080/09654313.2021.1928042

Bourdieu, P. (1986). The Forms of capital. *Handbook of Theory and research for the sociology of Education.* 241-258.

Bruzelius, L.H. & Skärvad, P.-H. (2011). *Integrerad organisationslära*. Studentlitteratur AB.

Burt, R.S. (2000). The Network Structure Of Social Capital. *Research in Organizational Behavior*, 22, 345–423. https://doi.org/10.1016/S0191-3085(00)22009-1

Creswell, J.W. & Creswell, J.D. (2018). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. 5th edition. Los Angeles: SAGE Publications, Inc.

Davies, A. (2009). Understanding Local Leadership in Building the Capacity of Rural Communities in Australia. *Geographical Research*, 47, 380–389. https://doi.org/10.1111/j.1745-5871.2009.00586.x

Dvalishvili, T. (2019). Interrelation between Cross-Border Cooperation (CBC) and Social Capital: Conceptual Framework. *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne*, (4), 27

Essen, J. von (2010). *Det svenska civilsamhället : en introduktion*. Stockholm: Forum för frivilligt socialt arbete.

Essen, J. von & Ydremark, T. (2020). *Det lokala civilsamhällets roll på landsbygden*. https://www.arvsfonden.se/download/18.fe28bf21723114cc4d1473/1589990581616/utvarderingsrapport_det_lokala_civilsamhallets_roll_pa_landsbygden_200312.pdf

Inglis, D. & Thorpe, C. (2012). *An Invitation to Social Theory*. 1st edition. Cambridge: Polity.

Jordbruksverket (2022). *Det här är lokalt ledd utveckling genom leader*. [text]. https://jordbruksverket.se/stod/lokalt-ledd-utveckling-genom-leader/det-har-ar-lokalt-ledd-utveckling-genom-leader [2022-03-31]

Jungsberg, L., Copus, A., Herslund, L., Nilsson, K., Perjo, L., Randall, L. & Berlina, A. (2020). Key actors in community-driven social innovation in rural areas in the

Nordic countries. *Journal of Rural Studies*, 79, 276–285. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.08.004

King, B., Fielke, S., Bayne, K., Klerkx, L. & Nettle, R. (2019). Navigating shades of social capital and trust to leverage opportunities for rural innovation. *Journal of Rural Studies*, 68, 123–134. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.02.003

Kvale, S., Brinkmann, S. & Torhell, S.-E. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lin, N. (1999) *Building a Network Theory of Social Capital.* Connections, 22, 28-51.

Lin, N. (2002). *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action*. Cambridge University Press.

Onitsuka, K. & Hoshino, S. (2018). Inter-community networks of rural leaders and key people: Case study on a rural revitalization program in Kyoto Prefecture, Japan. *Journal of Rural Studies*, 61, 123–136. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2018.04.008

Pagani, M., Sancino, A. & Budd, L. (2021). Essential, complex and multi-form: the local leadership of civil society from an Anglo-Italian perspective. 12 (1), 41–58. https://doi.org/10.1332/204080520X15902277850841

Putnam, R. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

Putnam, R.D. (1995). Tuning In, Tuning Out: The Strange Disappearance of Social Capital in America. *PS: Political Science & Politics*, 28 (4), 664–683. https://doi.org/10.2307/420517

Regeringskansliet (2018). *En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder – för ett Sverige som håller ihop*. (179). Stockholm. https://www.regeringen.se/4950ea/contentassets/0ae0beff7ac24e1385d4de30424b7d02/171817900webb.pdf [2022-03-31]

Robson, C. & McCartan, K. (2016). *Real world research : a resource for users of social research methods in applied settings*. Hoboken: Wiley.

Sobel, J. (2002). Can We Trust Social Capital? *Journal of Economic Literature*, 40 (1), 139–154. https://doi.org/10.1257/0022051027001

Son, J. & Lin, N. (2008). Social capital and civic action: A network-based approach. *Social Science Research*, 37 (1), 330–349. https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2006.12.004

Teorell, J. & Svensson, T. (2007). *Att fråga och att svara : samhällsvetenskaplig metod*. Stockholm: Liber.

Tillväxtverket (2020). *Städer och lands----bygder - forskning, fakta och analys*. (0343). Stockholm. https://tillvaxtverket.se/vara-tjanster/publikationer/publikationer-2020/2020-12-15-stader-och-landsbygder---forskning-fakta-och-analys.html [2022-03-17]

Tillväxtverket (2022). - *EU-program 2014-2020*. https://tillvaxtdata.tillvaxtverket.se/projektbanken2020#page=76150736-06ea-4f56-b3cf-a2503d23d9ff [2022-05-05]

Westlund, H., Forsberg, A., & Höckertin, C. (2001). Socialt kapital och lokal utveckling – en fallstudie av två landsbygdskommuner.

Wojciechowska-Solis, J. (2019). Impact of Local Action Groups on Improving Professional Competences of Rural Residents. *Proceedings of 12th International Scientific Conference Rural Environment. Education. Personality. (REEP)*, maj 10 2019. 210–206. Latvia University of Life Sciences and Technologies. https://doi.org/10.22616/REEP.2019.027

Populärvetenskaplig sammanfattning

Det här är en uppsats skriven inom ramen för agronomprogrammet med inriktning mot landsbygdsutveckling. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur ledande personer inom civilsamhället i Sverige kan omsätta sin kompetens till utveckling för sina lokalsamhällen. Det är en kvalitativ skriven uppsats där materialet är insamlat genom intervjuer med personer som är verksamma i olika typer av föreningar på landsbygden som arbetar för att utveckla sina lokalsamhällen. För att analysera materialet i intervjuerna utformades en modell med hjälp av det teoretiska konceptet socialt kapital. Avsikten med modellen och användandet av begreppet socialt kapital är att kunna förklara hur en individ utifrån sina förutsättningar kan bidra till en positiv utveckling av sitt lokalsamhälle.

Uppsatsens resultat och analysdel är indelad i tre olika avsnitt utefter den modell som har använts. Den första delen behandlar de förutsättningar som är viktiga för en individ att tillgå för att kunna bidra till sitt lokalsamhälles utveckling. Här lyfts förutsättningar som individens tidigare erfarenheter och ledarskapsförmåga fram som viktiga. I den andra delen fokuserar uppsatsen på de sociala nätverk som är av betydelse för en individ för att kunna bidra till sitt lokalsamhälles utveckling. Det är framförallt de nätverk och kontakter som en individ har inom det egna lokalsamhället samt kontakter med representanter från olika myndigheter som lyfts fram som viktiga. Den tredje delen beskriver de effekter som kan komma uppstå i lokalsamhället vid den här typen av utveckling. Där lyfts bland annat genomförda projekt fram, men även tankar om mer långsiktiga effekter som bidrar till en mer hållbar utvecklingsstruktur för lokalsamhället.

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

- https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.